

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Mária Juríková

Prerozdelenie domácich prác a starostlivosti o deti v lesbických domácnostiach

(prehľadová štúdia)

Bakalárska práca

Praha 2024

Autor práce: **Mária Juríková**

Vedúci práce: Mgr. Jana Dvořáčková, Ph.D.

Oponent práce:

Dátum obhajoby: **2024**

Hodnotenie:

Prehlásenie

Prehlasujem, že som prácu vypracoval/a samostatne. Všetky pramene a literatúra boli riadne citované. Práca nebola použitá k získaniu iného alebo rovnakého titulu.

V Prahe dne 3.1.2024

Mária Juríková

Pod'akovanie

Rada by som pod'akovala svojej konzultantke Mgr. Dvořáčkovej, Ph.D. za podnetné pripomienky, trpezlivosť a ochotu pomôcť.

Obsah

1. ÚVOD.....	8
2. Teoretická časť	11
2.1. Definícia domácej práce	14
2.2. Teoretické prístupy k del'be domácich prací.....	16
2.3. Sociálne role a sociálne konštrukcie identity	20
2.4. Gender.....	21
3. Analýza štúdií.....	23
3.1. Prehľad analyzovaných štúdií	23
3.2. Faktory a spôsob prerozdelenia domácej práce v lesbických domácnostiach.....	32
3.3. Prítomnosť detí v lesbických domácnostiach a jeho vplyv na del'bu práce.....	37
3.3.1. Dopad biologickej väzby dieťaťa k matkám a na rozdelenie domácich prác	37
3.3.2. Spôsob, ktorým vek detí ovplyvňuje prerozdelenie starostlivosti o domácnosť	39
3.4. Vnímanie prerozdelenia domácej práce a jeho spravodlivosti.....	40
3.5. Lesbické partnerky a financie	43
3.5.1. Financie a spôsob, ako nimi partnerky spoločne nakladajú a prispievajú do spoločného rozpočtu	43
4. Záver.....	46
Bibliografia.....	49

Abstrakt

Táto bakalárska práca je prehľadovou štúdiou pojednávajúcou o prerozdelení domácej práce a starostlivosti o deti v lesbických pároch. Ponúka prehľad mnou vybraných štúdií na analýzu a uvádza ich výsledky a limity. Analyzuje mnou vybrané štúdie a faktory deľby domácej práce, ktoré sa touto tematikou zaoberajú, porovnáva ich a následne vyvodzuje závery. Faktory, na ktoré som sa zamerala bola prítomnosť detí v týchto vzťahoch, ich vek a biologická a nebiologická väzba k matkám. Financie a miesto na trhu práce oboch partneriek a ich vnímanie domácich prác a spravodlivosti ich rozdelenia.

Kľúčové slová

Domáca práca, domácnosť, lesbické páry, lesbické domácnosti, dúhové rodiny, prerozdelenie domácich prác, genderové stereotypy, lesby, homosexuálne partnerstvá

Keywords

Housework, lesbian couples, household, lesbian households, rainbow families, division of domestic labor, gender stereotypes, lesbians, homosexual partnerships

1. ÚVOD

Vo svojej bakalárskej práci sa zameriavam na lesbické páry žijúce spolu a prerozdelenie starostlivosti o domácnosť a potomkov v nej. Na tému prerozdelenia starostlivosti o domácnosť a deti vyšli už desiatky štúdií – či už išlo o homosexuálne alebo heterosexuálne páry. Mnoho z nich potvrdzuje, že prerozdelenie domácich povinností je v homosexuálnych pároch v niektorých aspektoch iné, ako to v tých heterosexuálnych (Moore, 2008). Citelným prvkom, ktorý hrá určitú úlohu v tom, ako partneri vnímajú jeden druhého a akú rolu si v domácnosti vzájomne prisudzujú v heterosexuálnych pároch je práve *gender*. Ženy sú spoločnosťou často vnímané ako tie, ktoré majú väčšie predpoklady starať sa o domácnosť a deti, zatiaľ čo mužov spoločnosť stavia do pozície živiteľa rodiny, toho, ktorý do sféry reprodukčnej práce nepatrí. Zatiaľ čo v heterosexuálnych pároch je toto prerozdelenie akosi implicitné, spoločnosťou očakávané, v lesbických pároch je komplikovanejšie a vyžaduje si aktívnu komunikáciu a diskusiu, pomocou ktorej si partnerky plnenie povinností nastavujú a prerozdeľujú.

Samozrejme, *gender* nie je jediným faktorom, ktorý ovplyvňuje toto prerozdelenie. Patrí k nemu i socioekonomické postavenie rodiny, geopolitická príslušnosť, etnicita, kultúra, miesto na ekonomickom trhu práce, zdravie jednotlivcov, individuálne preferencie, výchova a iné. Práve na základe rôznych faktorov, ktoré ovplyvňujú zapojenie partnerov v domácnosti vznikli rozličné teórie deľby domácich prác.

V práci stručne predstavím mnou vybrané a analyzované výskumy a ich výsledky, ktoré sa zameriavajú na deľbu práce a starostlivosti o domácnosť a deti v lesbických pároch. Tieto výskumy som si časovo vymedzila od roku 2000 do súčasnosti. Výskumov o homosexuálnych pároch boli celkom početne publikované i pred rokom 2000, ale predpokladám, že sa za tie roky zmenil pracovný trh a miesto a postavenie žien na ňom, to, čo si predstavíme pod typickou rodinou a taktiež ochota respondentiek a respondentov sa vyjadrovať viac verejne a úprimne o svojom partnerskom živote, ktorý nespadá pod *status quo*. To je dôvod, prečo som zvolila výskumy po roku 2000. Výskumy som nevymedzovala geopoliticky, keďže by to značne obmedzilo moju vzorku na analýzu.

Následne zanalyzujem štyri oblasti, ktoré som si zvolila – 1. spôsob prerozdelenia domácich prác v lesbických domácnostiach; 2. prítomnosť dieťaťa v lesbických domácnostiach a jeho vplyv na deľbu práce a to z hľadiska a) veku dieťaťa, b) a taktiež podľa jeho väzby k matkám, teda biologickej alebo nebiologickej; 3. vnímanie prerozdelenia domácej práce a jej spravodlivosti; 4. lesbické partnerky a ich financie a to, akým spôsobom s financiami partnerky nakladajú a prispievajú do spoločného rozpočtu. Nakoniec vyvodím závery, ktoré z týchto štúdií vychádzajú a či prichádzajú podobným, alebo odlišným záverom.

K téme rozdelenia domácej starostlivosti a prác v lesbických domácnostiach sa dostala cez knihu od *Kateřiny Nedbákové – Matky kuráže: Lesbické rodiny v pozdně moderní společnosti (2011)*, ktorá ponúka kritický prehľad vybraných sociologických teórií zaoberajúcich sa rodinou a sexualitou. Robí súhrn zahraničných výskumov, ktoré sa rodičovstvami gayov a lesbičiek zaoberajú už od 60. rokov minulého storočia. Výklad štúdie knihy sa sústreďuje na to, akými spôsobmi sa lesbické ženy stávajú matkami, ako sa v lesbických rodinách ustanovuje rodičovstvo a príbuzenstvo a aký vzťah majú tieto ženy ku gayom a lesbickej komunite samotnej. Kniha ma tak inšpirovala k hlbšiemu spoznaniu lesbických vzťahov a spôsobu komunikácie potrieb v týchto domácnostiach. Urobiť prehľad štúdií zameraných na lesbické páry v tejto problematike považujem za zaujímavé a potrebné i z dôvodu, že sa tieto páry v mnohom líšia od heterosexuálnych párov. Napríklad v navigovaní vzťahu s biologickými deťmi jednej z partneriek (Nedbáková, 2011), vo vyrovnávaní sa s predsudkami spoločnosti, ktoré majú na ich životy a často i životy ich potomkov veľký dopad, v prístupe k zdravotným záznamom a financiám či majetku partnerky v prípade úrazu alebo smrti. Toto je pár z najmarkantnejších rozdielov medzi heterosexuálnymi manželskými párami a homosexuálnymi partnerkami, a to hlavne v štátoch, kde nie je sňatok homosexuálnych párov legálny, alebo nemá rovnaký status, ako manželstvo heterosexuálnych párov¹. Toto je prípad Českej republiky, kde môže lesbický pár maximálne uzavrieť registrované partnerstvo², ktoré páru nezaručuje tie isté výhody, ako heterosexuálne manželstvo.

---

¹ Amnesty International. <https://www.amnesty.cz/lgbti/je-registrovane-manzelstvi-fer> (citované Dec 10, 2023).

² Queer Geography z.s. Online. Dostupné z: <https://queergeography.cz/sexualni-obcanstvi/mapa-uznani-souziti-osob-stejneho-pohlavi-v-evrope-2/>. [citováno 2023-08-12].

Taktiež prerozdeľovanie a vyjednávaní svojich úloh, domácich prác a starostlivosti o potomkov je jedným z aspektov, v ktorom sa líšia. Ale zároveň sú si veľmi podobné v iných aspektoch s heterosexuálnymi párami – respektíve sú párami ako každý iný, majú svoje rozpory, radosti a strasti. Prechádzajú ťažkými obdobiami a opierajú sa o svoje partnerky*ov a rodinu, zažívajú šťastné obdobia, ktoré chcú zdieľať so svojimi blízkymi.

Práve preto považujem za spracovanie akejkoľvek témy zaoberajúcej sa LGBTQAI+³ komunitou za dôležitú. Čokoľvek, čo demystifikuje stereotypné a nepravdivé názory a ukáže každodenný život dúhových rodín je v dnešnej polarizovanej spoločnosti významné a potrebné. Zároveň je v literatúre nepomer vo výskumoch zaoberajúcich sa rodinou zloženou z otca, matky a detí a medzi rodinami menej tradičného zloženia, ako sú rodiny homosexuálne, rodiny nami zvolené alebo rodiny neúplné. To je hlavný dôvod, prečo som sa zamerala na túto konkrétnu tému. Sociológia rodiny by mala byť inkluzívna – mali by do nej rovnomerne patriť rôzne rodinné zloženia a i dúhové rodiny.

---

³ „lesbian, gay, bisexual, transgender, queer/questioning (one's sexual or gender identity), and intersex“ - “LGBTQI.” Merriam-Webster.com Dictionary, Merriam-Webster, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/LGBTQI>. Accessed 4 Jan. 2024.

2. Teoretická časť

V teoretickej časti najprv definujem pojem *domácej práce* (*housework, domestic labour*) a spôsob, akým je v našej spoločnosti vnímaná. Taktiež popíšem vybrané teoretické prístupy zaoberajúce sa jej deľbou.

Vysvetlím i pojmy *rod* (*gender*), *sociálna rola* (*social role*) a *identita* (*identity*), ktoré s našim fungovaním v spoločnosti úzko súvisia.

Z našich vlastných skúseností, z toho, čo poznáme zo života v heteronormatívnej⁴ spoločnosti, je v stredoeurópskej spoločnosti 21. storočia často viditeľné, že v heterosexuálnych vzťahoch je častejšie žena tou, ktorá nesie na pleciach plnenie domácich prác a starostlivosť o domácnosť, dieťa a jeho potreby. Toto je dokázané i z mnohých štúdií, či už celosvetových alebo nám blízkych z českého prostredia. (Chaloupková, 2018; Chapman, 2004; Kurdek 1993)

Je to obraz, ktorý sa nám ponúka, keď si zapneme televíziu a vidíme seriály, filmy, počúvame hudbu, čítame populárnu literatúru a vidíme ženy starajúce sa o domácnosť, deti a manželov. Stereotypné zobrazovanie žien a manželiek bolo veľmi populárne už v 50. a 60. rokoch dvadsiateho storočia, kde bola glorifikovaná rola *domácej gazdinky* (*housewife*), a rozhodne toto zobrazenie, i keď prispôbené dnešnej dobe, nestráca na obľúbenosti ani dnes (Chapman, 1999).

Tento stereotyp bol desaťročia posilňovaný rôznymi médiami – vidíme ho, resp. počujeme v jazzových piesňach ako *Lady is a Tramp*, *Satin Doll* potom seriáloch ako

---

⁴ *Heteronormativita* - môže byť chápaná ako inštitucionalizovaná sociálna sila, ktorá diktuje prijateľné správanie na základe predpokladu, že heterosexuality je norma. Definuje hranice „normálnosti“ a stanovuje očakávania pre mužov a ženy, aby sa správali a vyjadrovali v súlade s tradičnými rodovými normami. To zahŕňa predpoklad, že muži a ženy sa zapájajú do heterosexuálnych vzťahov a sexuálneho správania. Jednotlivci, ktorí silne internalizujú heteronormatívne ideály, budú pravdepodobne vnímať, že sa musia zapojiť do sexuálneho správania s opačným pohlavím, aby sa prispôbili spoločenským očakávaniam rodu a sexuality. Schválenie heteronormatívnej ideológie sa spájalo s antigay postojmi a tvrdí sa, že je základom predsudkových postojov voči gayom. Heteronormativita je hlboko zakorenená v sociálnych inštitúciách, medziskupinových procesoch a individuálnych postojoch a slúži na udržanie statusu dominantných členov skupiny na vrchole sociálnej hierarchie. (Ray & Parkhill, 2021).

je napríklad *Married...With Children (Ženatý so záväzkami)*, kde nechýba sexistický vtip v každej epizóde, cez *Sex and The City (Sex v meste)*, *That 70s Show (Tie roky sedemdesiate)* až po seriál, ktorý je veľmi populárny i u nás - *Step by Step (Krok za krokom)* - kde manželka Carol, ktorá má síce vlastnú prácu do ktorej chodí na plný úväzok, sa musí starať o svojich 7 detí, popri čom je polovica z nich už skoro dospelých, manžela a o celú domácnosť takmer úplne sama.

I v indickej kultúre vidíme v dnešnej kultúre filmov a seriálov udržiavanie stereotypu *ženy v domácnosti (housewife)*, ktorá zdôrazňuje a ukazuje prísne rozdelenie genderových rolí v domácnosti, je správnou pasívnou a submisívnou ženou, ktorá udržiava dobrú rodinnú reputáciu, počúva svojho muža a v tichosti znáša svoje postavenie. (Pichanota, Bhatnagar, 2021)

Samotný T. Parsons – významný predstaviteľ štrukturálneho funkcionalizmu – videl ženu ako podriadenú mužovi a považoval toto podriadenie sa za jej prirodzené miesto v ich vzťahu. To, že žena je prirodzene podriadená mužovi vychádza aj z teórie štrukturálnych funkcionalistov – a teda, že ženská rola sa takto za dobu ľudstva vyvinula a splňovala a splňuje svoj účel. (Renzetti, Curran, 2003) Ako som už spomenula predtým, tieto názory boli neskôr ostro kritizované feministickými hnutiami. (Renzetti, Curran, 2003)

Prítomnosť detí v domácnosti je jedným z hlavných faktorov, ktoré ovplyvňujú rozdelenie domácich prác v lesbických pároch. Je však dôležité si uvedomiť, že vplyv detí na rozdelenie domácich prác nie je výhradný len pre lesbické páry, ale týka sa všetkých párov, vrátane tých heterosexuálnych. V tradičných heterosexuálnych vzťahoch bola starostlivosť o deti často zverená predovšetkým ženám, čo je často spoločensky vnímané, ako prirodzené pridelenie rodinných povinností, a teda že žena sa stará o potomkov a domácnosť, zatiaľ čo muž je živiteľom rodiny (Renzetti, Curran, 2003). Táto spoločenská predstava ovplyvnila rozdelenie domácich prác v heterosexuálnych pároch, a v kontexte lesbických párov je skúmanie toho, ako prítomnosť detí ovplyvňuje rozdelenie domácich prác, cenným zdrojom poznatkov o dynamike týchto vzťahov a výzvou pre tradičné genderové role.

Štúdia Jany Chaloupkové (2005), ktorá sa zaoberá faktormi ovplyvňujúcimi rozdelenie domácich prác a hodnotenie ich spravodlivosti v českých domácnostiach

naznačuje, že ženy majú tendenciu tráviť viac času starostlivosťou o deti v dôsledku niekoľkých faktorov, vrátane tradičných rodových rolí a kultúrnych noriem. Síce sa v poslednom desaťročí zväčšil podiel žien, ktoré venujú starostlivosti o domácnosť menej ako 20 hodín do týždňa, ale čas, ktorý venujú domácnosti muži sa výrazne nezmenil. Dôležité je poznamenať, že Česko je krajina, kde je veľké percento žien aktívne pracujúce, sú zamestnané na plný úväzok a ich príjem je pre mnoho rodín nepostradateľný. A popri tom vo viac ako troch štvrtinách českých domácností sa práve ženy starajú o rutinné práce ako je pranie prádla, žehlenie, vysávanie, varenie a celkové upratovanie a udržiavanie domácnosti v chode a dobrom stave.

Okrem toho, prítomnosť detí v rodine zvyšuje objem domácej práce pre ženy, čo môže prispieť k ich zvýšenému zapojeniu do starostlivosti o deti. (Chaloupková, 2005) *„Nároky na objem domáci práce se mění v průběhu jednotlivých fází rodinného cyklu. Přítomnost dětí v rodině zvyšuje čas, který tráví domácí práci ženy.“* [Brines 1993; McFarlane et al. 2000 in Chaloupková 2005:62]

Taktiež je treba poznamenať, že keď do rodiny pribudne dieťa, muži sa do starostlivosti o domácnosť zapájajú viac ako tí, ktorí deti nemajú. Zároveň sa čas tohto zapojenia ani zďaleka nerovná tomu, ktorý ním trávia ženy. *„Právě v rodině s předškolními dětmi je proto asymetrie časového zapojení do péče o domácnost mezi partnery nejvyšší – ženy v této fázi rodinného cyklu věnují domácí práci třikrát více času než jejich partneři.“* [Křížková 2000: 70 in Chaloupková 2005]

Tieto zistenia naznačujú, že spoločenské očakávania a rozdelenie domácej práce zohrávajú významnú úlohu pri ovplyvňovaní toho, prečo ženy v českých domácnostiach starostlivosť o deti z väčšej časti prevzali na seba (Jana Chaloupková, 2005). V štúdiách, ktoré skúmali aký má prítomnosť detí dopad na deľbu domácej práce lesbických domácnostiach boli veľmi výrazné dva faktory, ktoré zavažovali. Jednou z nich bol vek detí. Predškolské deti mali výrazne iný dopad na deľbu práce než deti staršie, ktoré boli už samostatnejšie a vyžadovali menej starostlivosti a pozornosti. A druhým faktorom bol biologický a legálny vzťah detí voči ich matkám. Tieto dva faktory rozoberiem v oddelených kapitolách.

Ďalším faktorom, ktorý v domácnostiach čiastočne určuje prerozdelenie domácich prác sú i financie a príjem partnerov*iek. V Česku podľa výskumu Chaloupkové (2005) je hodnotenie samotného vplyvu relatívneho príjmu na zapojenie do domácich prác ťažké, pretože nižší príjem ako druhý partner majú zvyčajne ženy, a preto relatívny príjem silne súvisí s pohlavím. Avšak, údaje naznačujú, že podiel žien na domácich prácach sa zvyšuje, ak sú ekonomicky závislejšie na svojom partnerovi (t.j. ak majú nižší príjem ako ich partner). V prípade mužov však podobná súvislosť neplatí - údaje nepotvrdzujú, že by muži s nižším príjmom prevzali väčší podiel domácich prác na seba. Toto zistenie nám môže naznačovať i pôsobenie *genderových rolí* ako faktoru v delbe domácich prác.

Nie tak dávno, v prvej polovici minulého storočia sme sa mohli stretnúť s niekoľkými postojmi k zamestnanosti žien. *Konzervatívne stanovisko* tvrdilo, že ženy by nemali pracovať mimo domácnosti, najmä ak sú vydaté alebo matkami. Tento postoj tiež zdôrazňoval, že dievčatá a chlapci sú vychovávaní odlišne. Dievčatá sú vedené k tomu, aby zostávali v domácnosti a pomáhali svojim matkám a učili sa starostlivosti o domácnosť a jej členov, zatiaľ čo chlapci sú vychovávaní k tomu, aby opustili rodinný dom, založili vlastnú rodinu a angažovali sa v zamestnaní a vlastnej kariére. Tento názor bol v druhej polovici minulého storočia potlačený a v súčasnosti sa už prakticky nevyskytuje. *Neokonzervatívne stanovisko* tvrdí, že práca by mala byť samozrejماً len pre ženy, ktoré nemajú deti. Žena, ktorá získala kvalifikáciu v zamestnaní a vydala sa, zostáva v zamestnaní len do doby, kým neporodí dieťa. Potom opúšťa svoju pracovnú pozíciu a vracia sa až v čase, keď je dieťa staršie a jej starostlivosť už nie je taká potrebná. Fundamentalistickejší postoj tohto stanoviska tvrdí, že ak v rodine budú vnúčatá, žena opäť dáva prednosť starostlivosti o ne pred svojím zamestnaním. Tretí postoj je *egalitárny* a poukazuje na to, že počas starostlivosti o dieťa dochádza k devalvácii ženských kvalifikácií. Ak je materská fáza dlhšia, žena s vyššou kvalifikáciou a dynamickým rozvojom svojho odboru môže byť *de facto* odsúdená na menej kvalifikovanú prácu alebo môže dôjsť až k prerušeniu svojej profesie. Aj keď si žena udržiava kvalifikáciu alebo ju zvyšuje, stále tu zostáva niekoľko rokov, ktoré venovala starostlivosti a výchove detí. *Egalitárny postoj* vychádza z toho, že takýto hendikep nie je možné zlúčiť s nárokom na rovnosť životných šancí. Pri *egalitárnom prístupe* nie je tento problém riešiteľný. Muži nikdy nebudú zaťažení tehotenstvom, pôrodom a dojčením.

(Možný, 2008) Takéto postoje vždy ovplyvňovali miesto žien na trhu práce a určovali zároveň ich miesto v spoločnosti.

I cez to, že ženy sú v dnešnej zapojené do ekonomického trhu a platenej práce, naša kultúra i spoločnosť, a teda i naše zmýšľanie o nich sa tomu ešte plne neprispôsobilo. Miesto žien na trhu práce stále ovplyvňujú faktory ako sú genderové stereotypy. V Česku je žena vnímaná ako neistá pracovná sila a to vyplýva z predpokladu, že ak sa rozhodne mať dieťa, nebude schopná zvládať svoju platenú prácu tak, ako by to zvládol na jej mieste muž, ktorého narodenie dieťaťa nie je hendikepom na pracovnom trhu. V prípade ženy tým hendikepom však je materská a pečovateľská rola, ktorá jej spoločnosť pripisuje. (Křížková in Mansfeldová, Tuček, 2002)

V súčasnej dobe nie je nevídané, že i ženy vo vysoko kvalifikovaných pracovných pozíciách nesú hlavnú zodpovednosť za domácnosť a starostlivosť o deti. Mnoho z nich to ani nepovažuje za neprirodzené, i keď s tým často nemusia byť spokojné.

V lesbických rodinách to, kto ostane doma a kto bude chodiť do zamestnania je niečo, čo musí byť prejednané a nebýva to implicitne dané, keďže sa partnerky nemôžu riadiť normatívnymi očakávaniami spoločnosti. Preto sú financie, zamestnanie a finančné hospodárenie lesbických partneriek taktiež dôležitým faktorom v prerozdelení starostlivosti o domácnosť, ktorý musia brať v úvahu.

2.1. Definícia domácej práce

Britská sociologička Ann Oakley koncipuje domácu prácu (*housework, home labour*) – vo svojom diele *The Sociology of Housework* (1974) - ako porovnateľnú a rovnako dôležitú, ako iné forme práce, z ktorých je väčšina verejne uznávaná a platená, zatiaľ čo domáca práca ostáva upozadovaná a jej dôležitosť býva väčšinou spoločnosťou podceňovaná. Častokrát bol postoj žien k domácej práci v rozpore s dominantnou predstavou o domácnosti, a teda že starostlivosť o domácnosť a domáca práca sú akési prirodzené „rozšírenie ženskosti,“ že prirodzene patria k žene a k tomu, akú pozíciu doma zastáva. Oakley neposkytuje

jedinú definíciu domácich prác, ale skôr ich konceptualizuje ako súbor heterogénnych úloh (Smith, 2016).

Domáca práca (housework, domestic labour) sa ako taká ťažko presne vymedzuje. Medzi domáce práce môžeme radiť nespočetne veľa činností a je ťažké určiť hranice, čo do nej ešte patrí alebo nie. K všeobecne platnej definícii sa pokúsili dôjsť Beth A. Shelton a Daphne John (1996). Domácu prácu definovali ako prácu neplatenú, vykonávanú pre zaistenie potrieb členov danej domácnosti a udržanie jej chodu. Táto práca – *reprodukčná práca (social reproductive labour)* - je pre spoločnosť rovnako dôležitá, ako práca platená, čiže práca odohrávajúca sa na formálnom ekonomickom trhu (Coltrane, 2000), i keď tak často nie je spoločnosťou vnímaná, keďže nebýva finančne ohodnotená. Taktiež podľa výskumov má domáca práca obrovský ekonomický význam. „*Vytvári 25 až 40% bohatstvá vznikajúceho v priemyslových zemích*“ (Giddens, 1999).

K tomu i Ann Oakley (2018) uvádza, že domáca práca si od nás často vyžaduje mnoho rozmanitých schopností a že mnoho z nich tvorí osobitné pracovné pozície na ekonomickom pracovnom trhu. Preto sa podľa nej nedá domáca práca pokladať za „ženskú rolu,“ ale skôr ako činnosť, ktorá svojou náročnosťou a črtami odpovedá platenej práci, resp. zamestnaniu. Taktiež považovala za sexistické, že ženy boli v sociologických štúdiách primárne vyzdvihované len ako matky alebo manželky.

„Hoci sa ženy dostali do popredia v sociológii rodiny viac ako v ktorejkoľvek inej zo subdisciplín, boli umiestnení na stred javiska v „svojich úlohách manželiek, matiek a žien v domácnosti.“ [Oakley 1974]

Pri konkrétnejšom vymedzení domácich prác sa môžeme stretnúť s ich rozdelením na širšie a užšie (Chaloupková, 2005). Pod užším pojatím chápeme rutinnú činnosť vykonávanú každý deň, nie je voliteľná a nedá sa často odložiť na ďalší deň (napr. pranie, varenie, vysávanie, žehlenie a iné). Často sú to opakujúce sa a nie veľmi zábavné a zároveň izolujúce činnosti, ktoré si členovia domácnosti všimnú až vtedy, keď ich niekto prestane robiť a starať sa o nich.

V širšom pojatí do domácej práce patrí i koordinácia úloh v domácnosti, pripomínanie či prerozdeľovanie činností, ktoré je potrebné urobiť, vytváranie zázemia pre rodinu, finančné plánovanie a emočná podpora členov domácnosti (Chaloupková, 2007). I keď je širšie pojatie domácej práce nespochybniteľne dôležité, je často vynechávané z kvantitatívnych výskumov práve pre akúsi svoju „neviditeľnosť“ a ťažšiu uchopiteľnosť pri výskume (Shelton, John, 1996).

Všetky činnosti patriace pod domácu prácu bývajú zo zvyku typicky monotónne, z veľkej časti manuálne, rutinné a často izolujúce, no sú veľmi potrebné, keďže udržujú domácnosť v chode a často poskytuje pocit útulného domova, a zbavuje ostatných členov od istej mentálnej a fyzickej záťaže. Je nutné podotknúť, že v heterosexuálnych vzťahoch je tento typ práce vykonávaný častejšie ženami. I keď v dnešnej dobe vidíme, že partneri medzi sebou viac komunikujú a prácu sa snažia si prerozdeliť - teda že sa do domácich prác muži častejšie zapájajú, ale i tak dopadá väčšia časť na ženy – či už nezamestnané alebo pracujúce na plný úväzok.

„Čo sa týka nárastu počtu žien, ktoré vstúpili na pracovný trh za posledné štyri desaťročia, aspoň v západných spoločnostiach, feministický*é výskumníci*čky tvrdia, že hoci štúdie ukazujú určitú konvergenciu času stráveného ženami a mužmi pri domácich prácach, ženy sú stále tie, ktoré znášajú toto bremeno[Craig, Powell a Brown, 2015; Heisig, 2011; Hook, 2010; Patton & Choi, 2014], a ak nie v čase strávenom domácimi prácami, tak aspoň preberaním zodpovednosti za ne.“ [Delphy, 2018]

2.2. Teoretické prístupy k deľbe domácich prací

Po druhej svetovej vojne podoba rodiny zaznamenala významné zmeny. Po neistotách, ktoré boli neustále prítomné počas nej sa ľudia začali navracat' k rodinám a vytvárali si i nové rodinné zázemia. Začala sa výstavba prímestských sídlisk a rodiny sa začali sťahovať do *neolokalít* – novo vzniknutá *nukleárna* rodina si zakladá domácnosti na novom mieste. Menej a menej ostávali novovzniknuté rodiny žiť vo viacgeneračných domácnostiach so svojimi príbuznými. (Možný, 2002)

Táto tendencia sa po vojne začína prejavovať i v Čechách. V 50. rokoch 20. storočia sa v Spojených štátoch práve sociológia rodiny a jej teórie začali rozvíjať a presadila sa sociologická škola štrukturálneho funkcionalizmu. (Možný, 2002)

„Funkcionalistické myslenie sa už od čias Comtea zameralo najmä na biológiu ako na vedu poskytujúcu najbližší a najkompatibilnejší model pre spoločenské vedy. Biológia slúži ako návod na konceptualizáciu štruktúry a funkcie sociálnych systémov a na analýzu evolučných procesov prostredníctvom adaptačných mechanizmov... funkcionalizmus silne zdôrazňuje prevahu sociálneho sveta nad jeho jednotlivými časťami (t. j. jeho konštitutívnymi aktérmi, ľudským predmety).“ [Anthony Giddens, 1984]

Jeden z prvých a popredných teoretikov vo svojej dobe bol Talcott Parsons – predstaviteľ práve hore zmieneného smeru – tento prístup biologizuje ženské a mužské role v rodine, a tak domáca práca a starostlivosť o deti a prináležia žene. Biologické role chápe ako determinované a funkčné – ženám a mužom tak prináležia iné povinnosti na základe ich biológie. Rodina je v tejto paradigme braná ako základná inštitúcia ľudskej socializácie.

„Podle našeho názoru spočívá základní vysvětlení dělby rolí mezi biologickými pohlavími ve skutečnosti, že porod a kojení dětí vytváří základ pro silnou vazbu mezi dítětem; ta sama pak vytváří základ pro to, aby se muž, jsa těchto povinností zproštěn, soustředil na alternativní činnost – tedy na zajištění živobytí“ [Parsons 1955, s. 23 in Renzetti, Currant; 2003]

Je potrebné dodať, že Parsonsom myslená rodina je *nukleárna* – teda skladajúca sa z matky, otca a detí a taktiež typická pre 50. roky 20. storočia v severnej Amerike.

Táto teória bola časom kritizovaná a k jej oponentom patrili hlavne hlasné feministické hlasy, ktoré nevnímali túto dichotómiu rolí ako biologicky determinovanú a tak striktne oddelenú. Sféru súkromnú a verejnú vnímali ako

vzájomne prepojené a navzájom sa ovplyvňujúce (Renzetti, Curran, 2003: 215). Toto bolo jedným z impulzov k vzniku nových teórií o rodine a prerozdelení domácich prác.

Môžeme sa stretnúť s viacerými teóriami, ktoré vysvetľujú prerozdeľovanie rolí v domácnosti a starostlivosti o ňu. Pár z nich som si vybrala a stručne ich predstavím. Zároveň je potrebné spomenúť i faktory, s ktorými teórie zaoberajúce sa deľbou domácej práce pracujú. Tie sú hlavne *distribúcia zdrojov medzi partnermi*, *pojatie genderových rolí* a *časové možnosti partnerov*. Niektoré z týchto teórií pracujú s viacerými faktormi zároveň.

Najvýznamnejšia z týchto teórií je ekonomicky orientovaná *teória ľudského kapitálu (human capital theory)*, upozorňujúca na sociálne a ekonomické faktory obmedzujúce ľudskú voľbu. Ekonomická *teória ľudského kapitálu* rozvinutá Garym S. Beckerom (Klímová Chaloupková, 2007) vychádza z predstavy, že človek jedná vždy racionálne a zvažuje straty a prínosy, ktoré mu každá voľba prináša; a teda i voľba partnera. Výber života v partnerstve nám teda v tomto prípade má priniesť väčší úžitok než slobodný stav. Premisa *teórie ľudského kapitálu* je, že sa s partnerom rozhodujeme tak, aby sme v pri domácich prácach dosiahli maximálny úžitok s vynaložením minimálneho úsilia (Chaloupková, 2005). Každý z partnerov sa tak venuje činnosti, v ktorej je najefektívnejší. Ale i cez to vychádza Beckerova teória vychádza z determinovanej špecializácie aktivít na základe biologického pohlavia. Ženy sú podľa Beckera efektívnejšie v starostlivosti o deti a domácnosť, zatiaľ čo muži sa najlepšie uplatňujú na pracovnom trhu (Bierzová, 2006). Dá sa teda povedať, že sa táto teória riadi stereotypmi, ktoré zhoršujú postavenie žien na trhu práce a naopak zlepšujú postavenie mužov. Faktory ovplyvňujúce deľbu práce v partnerskom vzťahu sú podľa tejto teórie schopnosti partnerov, ale taktiež akási vrodená predispozícia. Faktor, ktorý hrá rolu v tejto teórii je distribúcia zdrojov medzi partnermi, ak berieme čas ako zdroj.

Teória časovej dostupnosti (time availability theory) je založená na tom, že ženy i muži participujú na starostlivosti o domácnosť podľa toho, ako veľmi sú časovo obmedzovaný svojou platenou prácou/zamestnaním. Čas je tak hlavným faktorom, ktorý toto prerozdelenie podľa tejto teórie určuje.

Ďalšia teória pojednávajúca o deľbe domácej práce a starostlivosti o potomkov je *teória relatívnych zdrojov (relativ resources theory)*, ktorú vypracoval Robert

Blood a Donald Wolf. Je založená na predpoklade, že obaja z partnerov sa snažia minimalizovať svoj podiel na domácich prácach. Faktor ktorý rozhoduje o tom, ktorému z partnerov sa toto podarí je množstvo zdrojov, ktorými sám disponuje, či už sa jedná o vzdelanie, pracovné príležitosti, výška príjmu ai. (Chaloupková 2005; Bierzová 2006). Zároveň je potrebné povedať, že faktorom v tejto teórii je taktiež genderové pojmie rolí, pretože v spoločnosti ženy pre svoj nízky ekonomický status majú menej zdrojov (či už príjem, spoločenský status a iné), než muži.

Celá ďalšia skupina teórií by sa dala označiť súhrnným názvom ako *socializačné* či *genderové teórie (socialization or gender theories)*. Najväčší vplyv na prerozdelenie domácej práce má podľa tejto skupiny teórií na partnerov hlavne vplyv socializácie mužov a žien do vzájomne komplementárnych rolí počas ich života. Tým pádom je s ženskou rolou tradične spojovaná starostlivosť o deti, domácnosť a emočné potreby členov v nej. Mužská rola je spojená s materiálnym zabezpečením domácnosti a s vykonávaním plateného zamestnania. Práve od toho sa často odvíja zapojenie partnerov do domácich prác (Chaloupková 2005 ; Bierzová 2006).

Napríklad v Českej republike sú ženy stále zapojené tradične do starostlivosti o domácnosť viac, než muži.

„Analýzy dokládají, že gender zůstává nejvýznamnějším determinantem času stráveného péčí o domácnost. Výkon většiny domácích prací v českých domácnostech leží i nadále na ženách. Zapojení žen do domácí práce se navíc zvyšuje, jsou-li v rodině děti.“ [Chaloupková , 2005]

To znamená, že žena na seba preberá väčšinu starostlivosti o ňu. Je niekoľko faktorov, ktoré toto prerozdelenie ovplyvňujú. Patria tu

1. *Ekonomické faktory*, medzi ktoré patrí zapojenie oboch partnerov v platenej práci. Taktiež je významným ekonomickým faktorom to, koľko zdrojov ktorý z partnerov má.
2. Deľba práce je spojená i s *normatívnymi očakávaniami*, ktoré v rodine alebo medzi partnermi sú.

3. A neopomenuteľným faktorom sú i *genderové role*, ktoré sú spojené s tým, aké máme v danej spoločnosti predstavy o tom, kto by mal aký typ práce v domácnosti robiť a ako by sa o ňu mal starať.

Súčasná literatúra je súhlasná v tom, že deľba domácej práce je výsledkom práce ekonomických faktorov (teda zdroje parterov, plat, angažovanie sa na pracovnom trhu a iné) a symbolických (hodnotových) faktorov (Chaloupková, 2018).

„Domáci činnosti jsou silně genderově stereotypizovány a výkon domáci práce je jedním z prostředků symbolického potvrzení genderové identity, tzv. dělání genderu.“ [West, Zimmerman 1987]

2.3. Sociálne role a sociálne konštrukcie identity

Dôležité je predstaviť základný koncept toho, ako sa v spoločnosti učíme sociálnym rolám a ako vzniká identita jednotlivca v spoločnosti. Najprv objasním pojem (*spoločenská*) *rola*. Podľa Bergmana je spoločenská rola spôsob typizovaného správania človeka v spoločnosti na typizované očakávanie. Čiže človek sa snaží správať tak, ako sa od neho v danej roli očakáva. Ak ľudia svoju rolu hrajú „správne,“ sociálna „hra“ môže prebiehať tak, ako bola naplánovaná. Spoločnosť sama určuje základnú typológiu rolí; spoločenská rola teda vzniká pri sociálnych interakciách. Taktiež je nutné spomenúť, že sociálne role so sebou nesú určité jednanie a emócie, ktoré k nim patria. Takže môžeme tvrdiť, že sociálna rola nielen typizuje a utvára jednanie jednotlivcov, ale i jednotlivca samotného. Podľa Meada spoznávame samy seba popri tom, čo spoznávame spoločnosť (Bergman; 2017).

Je potrebné ujasniť taktiež pojem *identita*. Tá sa vytvára sociálne a musí byť i neustále sociálne potvrdzovaná. Naša identita je to, čo nás odlišuje od ostatných a definuje nás. To, ako o sebe uvažujeme je udržované v rámci sociálneho kontextu. Sama identita sa teda môže obmieňať podľa toho, v akom prostredí a medzi akými ľuďmi sa nachádzame, a ako oni našu identitu potvrdzujú. . Bergman sám hovorí: „*Význam teorie rolí by mohl být shrnut slovy, že v sociologické perspektivě je identita*

sociálne situována, sociálne udržovaná a sociálne transformována.“ [Bergman, 2017]

Sociálna rola je teda akési externé očakávanie toho, ako sa budeme správať a *identita* je interný pocit toho, kým sme v spoločnosti sme.

2.4. Gender

Samotný pojem *gender*⁵ v dnešnej dobe ešte stále v českom alebo slovenskom jazyku úplne nezdomácnel a v jazyku na úrovni každodenného používania pre väčštinovú populáciu môže stále znieť cudzo alebo nezmyselne. „*Pojem gender je prevzatý do češtiny ze soudobé angličtiny, kde původně znamenal gramatický rod.*“ (Maříková, 2000)

Zavedenie konceptu „*rodovej roly*“⁶ Johnom Moneyem v roku 1955, ktorý sa týkal sebaidentifikácie jednotlivcov, ktorých pohlavie bolo nejednoznačné, zohralo významnú úlohu pri rozšírení používania pojmu *gender*⁷. (Haig, 2004) Veľký rozmach používania pojmu *gender* nastal v 80. rokoch 20. storočia. Feministky tento termín prijali za svoj na rozlišovanie sociálnych a kultúrnych aspektov medzi mužmi a ženami od tých biologických. (Haig, 2004)

„...to, čo nazývame dnes genderom je pomerne nový pojem. Nie je to tak, že by ľudia v starovekom Grécku alebo Ríme nepremýšľali a nediskutovali o kategóriách mužského a ženského rodu, mužského a ženského a povahe a rozsahu rozdielov medzi týmito kategóriami. Ide o to, že nemali koncept rodu, ktorý sa za posledné štyri desaťročia vyvíjal a stal vplyvným v humanitných a spoločenských vedách.“ [Holmes, Brooke, 2012]

---

⁵ *Gender (sociálne pohlavie, rod)* je pojem používaný pre označenie osobnej identity a spoločenskej role jedinca vo vzťahu k maskulinite a femininite.

MAGNUSSON, Eva; MARECEK, Jeanne. Sociocultural Means to Feminist Ends: Discursive and Constructionist Psychologies of Gender. In: KIRSCHNER, Suzanne R; MARTIN, Jack. *The Sociocultural Turn in Psychology: The Contextual Emergence of Mind and Self*. New York: Columbia University Press, 978-0-231-51990-8. [ISBN 978-0-231-51990-8](https://doi.org/10.1080/9780231519908). S. 90.

⁶ Pojem „rodová rola“ označuje spoločenské očakávania, správanie a postoje, ktoré konkrétna kultúra považuje za vhodné pre jednotlivcov na základe pohlavia.

⁷ V Česku i na Slovensku je pre pojem *gender* synonymom slovo *rod*, ktoré býva často používané.

Gender je z hľadiska štrukturálneho funkcionalizmu vnímaný ako súbor rolí, ktoré vznikli už v ranej fáze ľudských dejín a boli úspešne inštitucionalizované, pretože boli účinné a umožňovali prežitie ľudského druhu ako takého. Role žien a mužov sú produktom prírody a predpokladá sa, že snahy o ich zmenu sú márne a v horšom prípade by mohli uškodiť. Zároveň štrukturálny funkcionalistický pohľad maskulinitu a femininitu ako prirodzenú, tým stierajú rozdiely medzi genderom a pohlavím a naznačujú, že ide o nemenný stav vecí. (Renzetti, Curran, 2003) Na toto tvrdenie reagujú i Renzetti a Curran (2003) tým, že *gender* je kategória tvárna, pretože predstava rôznych kultúr a historických období sa ostro líši v tom, čo je podľa nich podstata *femininity* a *maskulinity*.

„Gender, jak jsme si jej v úvodu definovali, je totiž společenským výtvorem, nikoli biologickou daností, a pokud připustíme, že biologické faktory hrají v utváření genderových rozdílů roli, existuje dostatek důkazů o tom, že biologicky podmíněné vlastnosti mohou být vlivem prostředí pozměněny, či dokonce zcela potlačeny.“ [Renzetti, Curran, 2003]

Proti tvrdeniu štrukturálnych funkcionalistov sa viedzuje i feministická sociológia, ktorá vníma, že pri procese osvojovania *genderu* hrá rolu učenie v kombinácii s biologickou predispozíciou. (Renzetti, Curran, 2003)

„Feminističní badatelé pohlíží na gender zčásti jako na soubor společenských očekávání ,která se reprodukují a přenášejí sociální učení a stávají se tak niternou součástí naší osobnosti. Zároveň si však uvědomují, že úplné porozumění genderu vyžaduje víc než jen zkoumání tohoto procesu učení. Ukazují totiž, že to, co se naučíme, je samo sociálním produktem, utvářeným v kontextu konkrétní politické a ekonomické struktury společnosti.“ [Renzetti, Curran, 2003]

Podľa Davida Haiga (2004) sa pojem „*gender*“ v akademickej literatúre a sfére vyvinul tak, aby odkazoval na sociálne a kultúrne vytvorené rozdiely medzi mužmi a ženami, ktoré sa líšia od tých biologických.

3. Analýza štúdií

3.1. Prehľad analyzovaných štúdií

V tejto podkapitole ponúkam stručný prehľad štúdií, ktoré som vybrala na analýzu. Štúdie sú časovo ohraničené od roku 2000 až po súčasnosť. Pred rokom 2000 vyšlo tiež mnoho štúdií na témy spojené s homosexuálnymi partnerstvami a prerozdeľovaním práce a starostlivosti o deti, no z dôvodu, že píšem o lesbických pároch a jedným z faktorov, ktorý má vplyv na prerozdeľovania domácej práce je i zamestnanie a pozícia na trhu práce mi prišlo dôležité uviesť štúdie novšie. A to práve z dôvodu toho, že v súčasnosti sa začal meniť pohľad na ženy na pracovnom trhu a v domácnosti. Taktiež preto, že spoločnosť začína byť vnímavejšia a otvorenejšia k homosexuálnym partnerstvám a tak sa stávajú viac viditeľnou súčasťou spoločnosti bez strachu hovoriť o svojej skúsenosti.

Názov štúdie	Autor	Rok publikovania	Pôvod vzorky	Čo skúmala	Typ výskumu
Relationships between Gender Role Attitudes, Role Division, and Perception of Equity among Heterosexual, Gay and Lesbian Couples	Mally Shechory & Riva Ziv	2007	Izrael	Štúdia skúmala vzťahy medzi postojmi k rodovým rolám, domácim úlohám a vnímaniu spravodlivosti medzi heterosexuálnymi, gay a lesbickými párami	Kvantitatívny - forma dotazníku
Sexual orientation and household decision making. Same-sex couples' balance of power and labor supply choices.	Sonia Oreffice	2010	Spojené štáty	Štúdia skúmala vplyv vyjednávania v rámci domácnosti homosexuálnych párov s cieľom určiť ako je toto vyjednanie porovnateľné medzi sebou	Kvantitatívny - Analýza dát zo sčítania ľudu v roku 2000 v Spojených štátoch
Cleaning the sink: exploring the experiences of Australian lesbian parents reconciling work/family responsibilities	Margot Rawsthorne a Mayet Costello	2008	Austrália	Cieľom je preskúmať usporiadanie práce/rodiny za okolností, za ktorých je v lesbickej rodine odstránená tradičná rodová deľba práce	Kvalitatívna - Forma pološtruktúrovaných rozhovorov
The division of household labor by lesbian	Patrick Mthombe		Anglicko	Cieľom je preskúmať deľbu práce v domácnosti a vzory starostlivosti o deti v lesbických rodinách a ako túto	Kvalitatívny

families residing in the northeast of England	ni a Mark E. Casey	2019		deľbu ovplyvňuje ekonomika, sociálna trieda a rodinné zázemie	- rozhovory
Lesbian women and household labor division: A systematic review of scholarly research from 2000 to 2015	Melanie E. Brewster	2017	Spojené štáty, Hong Kong, Japonsko, Portugalsko, Švédsko, Anglicko, Austrália, Nizozemsko	Systematický prehľad má za cieľ poskytnúť informácie o demografickom zložení predchádzajúceho výskumu distribúcie práce v rámci lesbických párov vrátane rasy, pohlavia, sexuálnej orientácie a geografickej polohy vzorky	Systematický prehľad vedeckých výskumov kvalitatívnej i kvantitatívnej povahy
Division of Labor in Lesbian Households	Erin D. Thorn	2011	Anglicko	Cieľom štúdie bolo preskúmať a pochopiť spôsoby, akými lesbické páry s deťmi vyjednávajú a zvládajú domáce povinnosti vrátane domácich prác a starostlivosti o deti.	Kvalitatívny
Egalitarian Lesbian Relationships?	Iris Erh-Ya Pai	2017	Taiwan	Cieľom štúdie je preskúmať rovnostárstvo medzi taiwanskými lesbickými párami v dvoch samostatných oblastiach: finančné opatrenia a deľba práce v domácnosti	Kvalitatívny

Štúdia *Vzťahy medzi postojmi k genderovým roliam, prerozdelenie rolí a vnímanie rovnosti medzi heterosexuálnymi, gej a lezbickými párami (Relationships between Gender Role Attitudes, Role Division, and Perception of Equity among Heterosexual, Gay and Lesbian Couples)* od Mally Shechory & Riva Ziv - je zároveň

jej hlavnou témou. Výskum sa odohrával v Izraeli a bol publikovaný v 2007. Štúdia je kvantitatívna a dáta zbierala pomocou dotazníkov. Štúdia zahŕňala 124 účastníkov, zložených z 54 heterosexuálnych párov, 30 homosexuálnych mužských párov a 40 lesbických párov. Pokusy nájsť účastníkov cez internet alebo prostredníctvom novín lesbicko-gay komunity v Izraeli nepriniesli žiadne výsledky. Bola použitá „snowball method“⁸, participanti boli kontaktovaní a nasledovné stretnutie prebehlo v ich domovoch, kde každý z partnerov vyplnil dotazník osamote. Jednou z hlavných limitov tejto štúdie je relatívne malá vzorka a to z dôvodu, že nebolo jednoduché nadviazať kontakt s gay a lesbickými párami, ktoré žijú v Izraeli. I keď je v dnešnej dobe spoločnosť viac otvorená k iným formám vzťahov a rodín, ešte stále je cítiť sklon k tradíciám a nedôvery k „inému.“ Zároveň je ale i táto štúdia veľmi potrebná, pretože vykazuje výsledky práve z prostredia, kde nie sú homosexuálne vzťahy ničím, čo je spoločnosťou úplne prijímané a kde je ťažké kontaktovať a skúmať práve homosexuálne páry. Analýza dotazníkov ukázala, že páry rovnakého pohlavia mali liberálnejší postoj ku genderovým rolám než heterosexuálne páry. Autorky naznačujú, že to môže byť spôsobené tým, že páry rovnakého pohlavia nemajú rovnaké rodové očakávania od svojich partnerov*iek, ktoré sú často prítomné v heterosexuálnych vzťahoch. Štúdia taktiež odhalila rozdiely vo vnímaní spravodlivosti a rozdelení rolí v partnerských vzťahoch. Teda to, že u heterosexuálnych párov bol väčší konsenzus či podobnosť v tom, ako partneri vnímali férovosť a rovnosť v rozdelení povinností v domácnosti. Naproti tomu medzi párami rovnakého pohlavia bola menšia zhoda či konsenzus medzi partnermi, pokiaľ ide o ich vnímanie rovnosti v rozdelení rolí. To naznačuje, že heterosexuálne páry mali tendenciu mať jednotnejšie názory na spravodlivosť ich deľby práce v porovnaní s párami rovnakého pohlavia, kde bola väčšia variabilita v tom, ako každý z partnerov vnímal rovnosť svojich povinností v domácnosti. Zaujímavé je taktiež zistenie, že sexuálna orientácia bola silným indikátorom prerozdelenia domácich prác, podľa danej štúdie je dokonca silnejší indikátorom než rozdiely v príjmoch partnerov*iek.

---

⁸ „lavinový výber“ – komunikácia s členmi LGBTQ+ (v tomto prípade gaymi a lezbami) bola dosiahnutá touto metódou, kde už kontaktovaní členovia komunity doporučili jej ďalších potenciálnych účastníkov, resp. ich informovali o štúdiu. Tento spôsob bol v tejto štúdiu účinejší, než in kontaktovanie účastníkov cez médiá zamerané na queer komunitu.

Sexuálna orientácia a rozhodovanie v domácnosti. Balans moci rovnako pohlavných párov a ponuky práce (Sexual orientation and household decision making. Same-sex couples' balance of power and labor supply choices.) je analýza dát z US Census⁹ z roku 2000 od autorky Sonie Oreffice. Táto analýza vyšla v 2010 v Španielsku a zisťovala, kto má väčšiu vyjednávaciu silu v partnerstve – heterosexuálnom i homosexuálnom. Zanalyzované výsledky ukazujú na to, že v oboch typoch partnerstiev má partner*ka s väčšou vyjednávaciu silou, často z dôvodu vyššieho veku alebo vyššieho nepracovného príjmu¹⁰, tendenciu pracovať menej. Zatiaľ čo partner s menšou vyjednávaciu silou má tendenciu pracovať viac. Štúdia skúmala i ďalšie faktory ovplyvňujúce vyjednávaciu silu v rámci homosexuálnych párov. Okrem rozdielov vo veku a v nepracovných príjmoch boli skúmané i faktory ako je vzdelanie, mzda, zamestnanie a iné individuálne charakteristiky. Štúdia sa napokon zameriava na vplyv rozdielov vo veku a nepracovných príjmoch na rozhodovanie o ponuke práce, no môžu pri týchto rozhodnutiach zohrávať úlohu aj iné faktory, ako sú rodové role alebo preferencie voľného času, ktoré však táto štúdia neskúma do hĺbky.

Za limity štúdie sa dalo už v roku, keď vyšla, pokladať práve to, že nie je súčasnou reprezentáciou homosexuálnych vzťahov v Spojených Štátoch, skôr odkazuje k roku 2000 a vtedy prevládajúcemu trendu. Štúdia k tomu zahrnula iba gay a lesbické páry, ktoré v tej dobe žili spolu, čiže nezachytáva plný rozsah homosexuálnych partnerstiev. Za druhé sa štúdia spolieha na dáta, ktoré ľudia sami o sebe nahlásili, a ktoré môžu byť predmetom skreslenia alebo chýb vo vykazovaní. Za tretie štúdia nezohľadňuje iné faktory, ktoré môžu byť súčasťou rozhodovania pri hľadaní práce (ako individuálne preferencie, zdravotný stav, etnicita a iné). Páry, ktoré sú viac oddané svojmu vzťahu, rodine alebo chcú tráviť spolu viac času môžu mať iné rozhodnutia o ponuke práce.

---

⁹ U.S. Census Bureau poskytuje dáta, fakty a čísla o amerických občanoch, miestach a ich ekonomike. Teda poskytuje dáta o sčítaní ľudu. United States Census Bureau (USCB, *oficiálne* Bureau of the Census) je federálna agentúra [Spojených štátov amerických](#), ktorej hlavným cieľom je každých desať rokov uskutočňovať sčítanie ľudu. Okrem toho vykonáva rôzne iné sčítania a prieskumy. Spadá pod skupinu federálnych nazývanú *Federal Statistical System of the United States*, ktorá je zodpovedná za poskytovanie štatistických dát o obyvateľstve a ekonomike.

¹⁰ Patria sem napríklad príjmy zo zdrojov, ako sú investície, prenájom nehnuteľností a vládne dávky.

Čistenie umývadla: skúmanie skúseností lesbických matiek a zosúladovanie pracovných a rodinných povinností (Cleaning the sink: exploring the experiences of Australian lesbian parents reconciling work/family responsibilities) je štúdia z roku 2008 od autoriek Margot Rawsthorne and Mayet Costello, ktoré sa zamerala na preskúmanie zosúladenia pracovného života a voľného času v lesbických rodinách. Štúdia zahŕňala 17 rodín s lesbickými rodičmi, ktoré zosúladili pracovné a rodinné povinnosti. Vo väčšine domácností bol rozhovor uskutočnený iba s jednou z matiek, zatiaľ čo v troch prípadoch boli vypočúvané obe matky. Skúsenosti týchto rodín poskytli pohľad na rôzne spôsoby, akými lesbické matky zvládajú prácu a rodinné povinnosti. Štúdia navyše zahŕňala pološtruktúrované rozhovory s 21 ženami, väčšinou individuálne, s cieľom preskúmať chápanie a skúsenosti účastníčok s lesbickým rodičovstvom, zosúladením pracovných/rodinných opatrení a sociálnou politikou. Rozhovory mali dĺžku od 45 do 90 minút a boli nahrávané s písomným zvoľením respondentiek. Rozhovory boli profesionálne prepísané a bola vykonaná tematická analýza s podporou počítačového softvéru na kvalitatívnu analýzu údajov (NVivo7). Z rozhovorov sa formulovali tri základné vzorce podľa ktorých si partnerky prerozdeľovali domáce práce a voľný čas v domácnosti:

1. Rozdelenie práce podľa preferencií partneriek
2. Tradičné rozdelenie domácej práce
3. A rodiny, ktoré boli flexibilné a adaptovateľné

Tieto vzorce bývajú ovplyvnené rozsahom faktorov, hlavne postavenie partneriek na pracovnom trhu, prítomnosť detí predškolského veku v danej rodine a rodinné vzťahy, najmä tie biologické. Výsledky štúdie taktiež ukázali, že stres v rodine a konflikty sa v niektorých lesbických rodinách znížili práve vďaka destabilizácii typických scenárov týkajúcich sa tradičnej genderovej del'by práce a teda neprítomnosti tlaku a očakávaní iba od jednej z partneriek. Táto štúdia má niekoľko obmedzení, ktoré je potrebné vziať do úvahy pri interpretácii jej zistení. Po prvé, veľkosť vzorky je relatívne malá, pozostáva len zo 17 rodín s lesbickými rodičmi. To obmedzuje zovšeobecniteľnosť zistení na iné lesbické rodiny alebo rodiny s odlišnými demografickými charakteristikami. Po druhé, štúdia sa opierala o údaje hlásené jednotlivými osobami, čiže účastníci mohli poskytnúť odpovede, o ktorých si mysleli, že sú spoločensky žiaduce, alebo mohli mať problém presne si spomenúť na svoje skúsenosti. Po tretie, štúdia sa uskutočnila v Austrálii, ktorá má

svoj jedinečný kultúrny a sociálny kontext. Zistenia preto nemusia byť aplikovateľné na iné krajiny alebo regióny s odlišnými kultúrnymi alebo spoločenskými normami. Nakoniec sa štúdiá špecificky zamerala na rodiny s lesbickými rodičmi a nezahŕňala iné typy rodín, ako sú rodiny s gejmami alebo heterosexuálne rodiny. Prevažná väčšina účastníčiek v štúdiu mala vysokoškolské vzdelanie alebo boli vysoko kvalifikované vo svojej súčasnej práci.

Štúdiá od Patricka Mthombenio and Mark E. Caseyho *Prerozdelenie domácej práce v lesbických rodinách žijúcich na Severovýchode Anglicka (The division of household labor by lesbian families residing in the northeast of England)* z roku 2019 skúmala, ako sa prerozdeľuje domáca práca a starostlivosť o potomkov v lesbických rodinách na Severovýchode Anglicka. Je to kvalitatívne založená štúdiá, ktorá bola postavená na rozhovoroch s rodičovskými párami. Analýzou rozhovorov autorky štúdie došli k záveru, že v lesbických rodinách si partnerky prerozdeľujú prácu spravodlivejšie, než partneri v heterosexuálnych vzťahoch. Zároveň však genderové očakávania a spoločenské normy do určitej miery toto prerozdelenie ovplyvňujú. Tento vplyv sa môže odraziť v pridelovaní špecifických úloh na základe tradičných rodových noriem, ako napríklad, že jeden partner preberá viac opatrovateľských alebo domácich povinností, zatiaľ čo druhý partner preberá viac finančných zodpovedností. Ďalším faktorom sa ukázala byť príslušnosť rodín do sociálnych tried. Partnerky z robotníckej triedy s nižším príjmom mali výrazne tradičnejšie prerozdelenie domácich prác v domácnosti, než tie ktoré patrili do strednej triedy. Obmedzenia tejto štúdie zahŕňajú špecifický regionálny kontext severovýchodného Anglicka, ktorý nemusí byť reprezentatívny pre iné geografické oblasti. Okrem toho bola skúmaná malá vzorka pozostávajúca z 10 súborov kvalitatívnych rozhovorov, ktorá môže v štúdiu obmedziť zovšeobecniteľnosť zistení na širšiu populáciu. Štúdiá ďalej uznáva, že špecifické historické regionálne očakávania týkajúce sa rodinných a rodových rolí spolu s náročnou ekonomickou klímou v regióne taktiež ovplyvňujú odpovede respondentiek.

Lesbické ženy a rozdelenie práce v domácnosti – Systematický prehľad vedeckých výskum z rokov 2000- 2015 (Lesbian women and household labor division: A systematic review of scholarly research from 2000 to 2015) je

systematický prehľad vedeckých výskumov z rokov 2000-2015 spracovaný Melanie E. Brewster a je zameraných na distribúciu práce v rámci lesbických domácností. Cieľom prehľadu je identifikovať medzery v literatúre a zlepšiť znalosť a povedomie o rozdelení práce v domácnostiach lesbických párov. Zdôrazňuje tiež potrebu brať do úvahy faktory ako je rasa, spoločenská trieda, vek a iné identity pri porozumení tejto problematiky. Prehľad výskumov naznačuje, že lesbické páry si medzi sebou starostlivosť o domácnosť prerozdeľujú spravodlivejšie, ako je to u heterosexuálnych párov. Uznáva však i vplyv heteronormatívnych rámcov na niektoré lesbické páry. Dáta boli zozbierané z recenzovaných článkov publikovaných od roku 2000 do 2015. Autori viedli systematický výskum dvoch akademických databáz, s cieľom identifikovať články súvisiace so skúsenosťou lesbických, *queer*¹¹ alebo bisexuálnych žien a/alebo domácich prác. Do prehľadovej štúdie bolo nakoniec zaradených 28 článkov. I cez rozsah tohto prehľadu štúdií tu nájdeme limity, s ktorým sa pri analýze stretávame. Štúdia má obmedzenú dostupnosť v rozsahu článkov zahrnutých v nej. Ďalším limitom môže byť potenciálne skreslenie pri výbere a interpretácii článkov, tým pádom je možné, že prehľad nemusí zachytiť celú šálu skúseností v lesbických pároch a nemusí plne reprezentovať rozmanitosť v rámci lesbickej komunity. Je ešte dôležité poznamenať, že prehľad tiež zdôraznil potrebu ďalšieho výskumu práce v domácnosti, ktorý sa sústreďuje na skúsenosti farebných lesbických žien, keďže väčšina štúdií zahrnutých do prehľadu obsahovala vzorky, kde prevládali hlavne biele a dobre vzdelané. Výskum od Brewster (2017) je síce rozsiahly, ale je limitovaný tým, že skúmal štúdie a články výhradne v anglickom jazyku, a teda následne mohol vynechať relevantné výskumy v jazykoch iných. Taktiež demografické zloženie vzoriek je nedostatočne rozmanité, čo môže obmedziť zovšeobecnenie zistení.

Prerozdelenie domácej práce v lesbických domácnostiach (Division of Labor in Lesbian Households), je výskum z roku 2011 od Erin D. Thorn, ktorý bol zameraný, ako je už z názvu zrejmé, na prerozdelenie starostlivosti o domácnosť v lesbických pároch. Štúdia bola vykonaná pomocou kvalitatívnej výskumnej

---

¹¹„týkajúci sa, ktorej sexuálna orientácia nie je heterosexuálna a/alebo ktorej rodová identita nie je cisgender“ - Queer.” Merriam-Webster.com Dictionary, Merriam-Webster, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/queer>. Accessed 27 Dec. 2023.

metódy, konkrétne hĺbkových rozhovorov s piatimi lesbickými párami žijúcimi v USA. Účastníci boli kontaktovaní e-mailom a dostali malý popis výskumu a zvažovaných otázok. S každou účastníčkou bol pohovor vedený samostatne, bez jej partnerky. Rozhovory sa uskutočnili cez Skype, online systém video správ, alebo aj osobne a telefonicky. Rozhovory trvali od 15 minút do jednej hodiny. Vzorka, ktorá bola zostavená na základe vhodnosti, pozostáva z piatich samostatných rodín. To zahŕňalo celkovo desať žien a všetky rodiny boli vyhladané na základe odporúčania jednotlivcov alebo prostredníctvom LGBTQIA služieb Lehigh University.

Ako už v pár štúdiách, ktoré som tu predstavila i z analýzy tejto vychádza, že v lesbických pároch sa častejšie stretávame so spravodlivejším rozdelením starostlivosti o domácnosť v porovnaní s heterosexuálnymi párami. Štúdia prezentuje zistenia rôznych výskumov a zdôrazňuje dôležitosť ďalšieho výskumu pre lepšie pochopenie faktorov, ktoré prispievajú k pochopeniu deľby práce. Štúdia sa taktiež zameriava na právne postavenie oboch partneriek vo vzťahu k vychovávaným deťom, pričom zdôrazňuje, aký vplyv majú zákonné práva a biologické väzby na rokovania ohľadom povinností v domácnosti. Sama autorka štúdie reflektuje obmedzenia výskumu, ako je malá veľkosť výskumnej vzorky a potreba komplexnejších štúdií na túto tému, aby sme mohli vyvodiť stabilnejšie a silnejšie závery.

Rovnostársky lesbický vzťah? (Egalitarian Lesbian Relationships?) je štúdia z Taiwanu z roku 2017, zameraná na lesbické páry. I.-E. Pai skúmala, prerozdelenie domácej práce a finančné usporiadanie v 20 lesbických pároch. Autorka sa štúdiou pokúšala prísť k záveru, ako si tieto páry medzi sebou prerozdeľujú domáce práce a starostlivosť o deti a čo je faktorom, ktorý určuje a ovplyvňuje toto prerozdelenie. Ukázalo sa, že tieto lesbické páry sa pokúšali dôjsť k spravodlivému prerozdeleniu starostlivosti o domácnosť aplikovaním rôznych stratégií. Tie boli napríklad prerozdelenie prác podľa časových možností partneriek, podľa preferencií a podľa špecializácie. Finančné zabezpečenie sa tu ukázalo ako dôležitý faktor pre dosiahnutie rovnosti vo vzťahoch. Štúdia o týchto pároch zistila, že finančné usporiadanie a deľba práce v domácnosti boli ovplyvnené faktormi ako asymetria príjmu, kultúrne očakávania a snaha o rovnostárske vzťahy. Preferovaným spôsobom hospodárenia s peniazmi domácností bol systém združovania/spájania finančných

prostriedkov¹² a nezávislé hospodárenie. Štúdia navyše naznačila, že je nepravdepodobné, že by hranie rolí podľa genderových rolí určovalo deľbu práce v lesbických domácnostiach. Štúdia celkovo zdôraznila zložitost' finančnej a domácej dynamiky v rámci taiwanských lesbických vzťahov a rôzne faktory, ktoré tieto dohody ovplyvňujú. Limitom danej štúdie je veľkosť vzorky, ktorá bola relatívne malá, pozostávala iba z 20 účastníkov, čo môže obmedziť zovšeobecnenie zistení. Po druhé, štúdia sa nezaoberala vplyvom detí na deľbu práce v domácnostiach, ktorá je v mnohých domácnostiach dôležitým faktorom. Po tretie, štúdia bola vykonaná v špecifickom kultúrnom kontexte a zistenia nemusia byť aplikovateľné na iné kultúrne alebo sociálne kontexty. Štúdia sa napokon opierala o údaje hlásené samými osobami, ktoré môžu byť skreslené alebo nepresné.

Pri analýze a interpretácii výskumov je potrebné brať v úvahu zopár dôležitých faktorov.

Pri *kvalitatívnych výskumoch* získavame mnoho informácií o veľmi malom počte jedincov a tak je generalizácia na populáciu problematická a niekedy i nemožná. Pri *kvantitatívnych výskumoch* získavame obmedzený rozsah informácií o veľkom počte jedincov, a preto je generalizácia na populáciu jednoduchá a validita tejto generalizácie je merateľná. Zároveň vždy musíme rátať s geopolitickými a kultúrnymi rozdielmi, ktoré nám môžu výrazne ovplyvniť to, ako interpretujeme výsledky výskumov.

3.2. Faktory a spôsob prerozdelenia domácej práce v lesbických domácnostiach

Jedným z dôležitých tematických rámcov, na ktoré som sa zameriavala pri porovnávaní štúdií, bolo práve to, ako prerozdelenie domácich prác v lesbických domácnostiach a vzťahoch prebieha. Genderové rozdelenie rolí tu podľa niektorých štúdií buď rolu nehrá, alebo len malú a preto je zaujímavé, aké faktory ešte toto prerozdelenie ovplyvňujú a ako toto vyjednávanie prebieha.

Empirické štúdie nám ukázali, že lesbické rodiny si častejšie dávajú záležať na rovnomernom rozdelení práce v domácnosti. Brewster (2017) poznamenáva:

---

¹² „pooling system“ – združovací systém; “Pool.” Merriam-Webster.com Dictionary, Merriam-Webster, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/pool>. Accessed 27 Dec. 2023.

„Niekol'ko štúdií poznamenalo, že lesby a gayovia (v porovnaní s heterosexuálmi) sú citlivejší na otázky rovnosti vo všeobecnosti, a preto tento postoj prinášajú do svojich partnerských vzťahov (Khor, 2007). To môže znamenať, že rozvracajú tradičné naratívy o rozdelení práce, aby flexibilne vyhovovali potrebám každého partnera*rky“ [Brewster, 2017]

Práve zo štúdie M. Schechory a R. Ziv (2007) sa dozvedáme, že i keď v dnešnej dobe ženy i muži vo svojich vzťahoch majú liberálnejší postoj k tomu, ktorá práca je „ženská“ a ktorá „mužská“, i tak je väčšinou v heterosexuálnych partnerstvách prerozdelenie starostlivosti o domácnosť a deti skôr tradičná – teda domáce práce sú vnímané cez genderovú optiku ako „feminíne“ a „maskulíne“ a to i cez to, že spoločnosť sa posunula od vnímania ženy ako len gazdinej, ktorá sa stará o domácnosť a výchovu detí (*housewife*), k jej vnímaniu ako ekonomicky činnnej osobe, ktorá by mala mať vo vzťahu egalitárne postavenie. (Schechory, Ziv, 2007).

Taktiež sa často a neodborne predpokladá, že v lesbickom partnerstve vždy jedna z partneriek prijme „maskulínnu rolu“ a druhá „feminínnu“, a na základe toho si delia povinnosti, čo iba ukazuje heteronormatívne nastavenie dnešnej spoločnosti, kde sa predpokladá, že jeden z partnerov vždy musí zastupovať „mužskú“ a druhý „ženskú rolu“. Samozrejme, i takéto lesbické páry existujú, ale nie je to trend, ktorý by prevládal, a nie je to spôsob, ktorý by určoval ich partnerské povinnosti v domácnosti.

„Prijali sme flexibilný, obchodovateľný prístup k domácej del'be práce a zlúčili sme ho s vysokou úrovňou rodovej nerovnosti.“ [Pai, 2017] Takto vnímal jeden z lesbických taiwanských párov to, aké je to pre nich byť zo svojou partnerkou v zemi, kde vládne vysoká rodová nerovnosť.

Zaujímavé na tejto štúdií od Pai (2017) boli rozhovory s respondentkami, kde sa rozprávali o svojich domácnostiach. Niektoré páry žili oddelene a striedali miesta, kde trávili čas, iné bývali spolu v jednom byte/dome a jeden zo skúmaných párov vlastnil dva domy, o ktoré sa starali a striedavo v nich žili. V týchto rozhovoroch partnerky spomínajú spôsob, akým sa starali o svoje domy a byty, kde žili a výrazné je, že i o miesta, ktoré patrili ich partnerkám sa starali s rovnakým nasadením, ako by boli ich vlastné. Zároveň je z rozhovorov zrejmé, že partnerky spolu a vedome

prejedávali ďalšie kroky starostlivosti o ich domovy, budúcnosť ich bývania alebo zmeny, ktoré sa chystali robiť, nech už išlo i o maličkosti alebo nie. Často v ich vzťahu vládlo i porozumenie voči rozhodnutiu druhej partnerky nežiť spolu v jednom príbytku. Vzájomne mali pochopenie pre potrebu súkromia tej druhej.

Ako bolo zmienené, i v lesbických partnerstvách stále môžeme vidieť, že genderové role majú nejaký dopad na chod domácnosti. Napríklad ak jedna z partneriek pracuje na plný úväzok a druhá nepracuje, začnú sa partnerky niekedy angažovať v domácnosti spôsobom, ktorý vidáme v heteronormatívnych vzťahoch. No často si toto prerozdelenie partnerky uvedomujú, a prijímajú ho s akýmsi humorom. Zároveň je toto prerozdelenie vo valnej väčšine vedomé a vyhovujúce obom partnerkám (Brewster, 2017) Humor bol často prítomný i pri vykonávaní prác, kde sa používali typicky mužské nástroje „**Nedostatok* mužov v lesbických domácnostiach bol často zdrojom humoru. Partnerky ho nachádzali hlavne vo vzťahu k úlohám tradične považovaným za mužské (ako bola napríklad práca s elektrickým náradím).*“ [Rawsthorne, Costello, 2010]

V lesbických vzťahoch boli identifikované tri všeobecné vzorce, na základe ktorých je domáca práca prerozdelená. (Rawsthorne, Costello, 2010) Tými sú:

1. delenie povinností na základe preferencií partneriek

Partnerky si volia a delia prácu na základe toho, aká činnosť ich viac baví alebo ktorú viac preferujú. Jedným zo vzorov pozorovaných v štúdiu bola deľba práce formovaná preferenciou. Tento model bol pozorovaný v šiestich rodinách, kde sa zdalo, že individuálne preferencie formujú rozhodnutia o domácich povinnostiach. Keď sa preferencie párov navzájom dopĺňali, umožnilo to ľahké usídlenie sa v domácnosti. Hoci existovali značné dôkazy o preferenciách v domácich povinnostiach, tieto sa nedali ľahko zaradiť do tradične ženských alebo mužských rolí a správania.

2. tradičné prerozdelenie rolí

V malom počte domácností si partnerky prerozdeľujú starostlivosť o domácnosť podľa tradičnejšieho usporiadania, čo znamená, že jedna z partneriek chodí do

zamestnania na plný úväzok a druhá chodí do práce na čiastočný úväzok alebo ostáva doma a stará sa podstatne viac o domácnosť a potomkov.

3. flexibilné a adaptabilné usporiadanie

Vo väčšine domácností si partnerky vyjednali a vytvorili flexibilné usporiadanie domácich prác a opatrovateľských úloh, ktoré sa časom mení alebo môže meniť.

Všetky tri typy usporiadania sú ovplyvnené faktormi, ako napríklad typ pracovného pomeru, dochádzanie do práce a naspať domov, biologické vzťahy a prítomnosť predškolských detí v domácnosti a iné. (Rawsthorne, Costello, 2010)

„...vplyv tradičných mužských/ženských rodových rolí je u niektorých lesbických párov stále prítomný – nedávny výskum ilustruje, že lesbické páry si nielen uvedomujú rodovú hodnotu špecifických domácich prác, ale niekedy sa i pristihnú pri zavádzaní týchto heteronormatívnych usporiadaní, kde jeden partner pracuje na plný úväzok a druhý nie (Downing & Goldberg, 2010, Goldberg, 2010; Oswald, Kovalanka, Blume, & Berkowitz, 2009). Zdá sa teda, že rozdiel medzi lesbickými párami, ktoré sa zapájajú do heteronormatívneho delenia domácich prác, a heterosexuálnymi párami, ktoré sa riadia týmto vzorcom, je to, že lesbické partnerky si silno uvedomujú tento proces.“
[Brewster 2017]

S podobným výsledkom prišla i o rok neskôr publikovaná štúdia od Erin D. Thorn (2011), kde autorka vypožorovala, že si partnerky delia domácu prácu rôznymi spôsobmi a často sa odchyľujú od tradičných genderových rolí. Taktiež je súčasťou tohto prerozdelenia práve časté a aktívne zjednávanie povinností. *„Na tejto vzorke je pozoruhodné, že niektoré povinnosti boli predmetom opakovaného prejednávania a prerokovania.“* [Thorn, 2011]

Niektoré páry v štúdiu Thorn (2011) vyjadrili nesympatie k niektorým domácim prácam, čo viedlo k delegovaniu takýchto povinností na jednotlivcov mimo vzťahu alebo využívaním externých služieb, ako je napríklad najatie si upratovacej služby, objednávanie jedla z reštaurácií a nájdenie si opatrovníčky a iné.

„Páry mali možnosť sa vyjadriť, aké práce robiť nechceli alebo za ktoré nechceli byť zodpovedné. Presnejšie povedané, zdalo sa, že bolo prijateľné, aby jednotlivci vyjadrili veľkú nechuť k určitým povinnostiam.“ [Thorn, 2011]

Dáta, ktoré táto štúdia analyzovala boli z roku 2000, čiže je možné, že skutočnosti, o ktorých vypovedajú nie sú úplne platné v súčasnosti, ale poskytujú nám dynamiku lesbických vzťahov z tohto roku. Limity M. Rawsthorne a M. Costello (2008) a E. Thorne (2010) tkvejú v tom, že vzorky týchto štúdií boli pomerne malé a teda nie je možné ich zovšeobecniť na všetky lesbické páry, no sú podstatné pre dané prostredie, priestor a čas, v ktorom boli vykonávané.

V štúdiu od Patrick Mthombeni & Mark E. Casey (2019), ktorá sa zameriavala na lesbické páry žijúce na severovýchode Anglicka boli vyvedené závery potvrdzujúce výsledky už zmienených troch štúdií.

Lesbické páry vyjednávajú prerozdelenie práce v domácnosti skôr na základe osobných faktorov, ako sú záujmy, schopnosti a časová dostupnosť, než podľa tradičnej rodovej deľby domácej práce. Toto umožňuje flexibilnejší a prispôsobivejší prístup k prediskutovávaniu povinností a pridelenie domácich prác. Čoho výsledkom je rovnomernejšie prerozdelenie starostlivosti o domácnosť na základe individuálnych preferencií a schopností. Štúdia taktiež naznačuje, že rodové očakávania a spoločenské normy stále zohrávajú úlohu pri deľbe práce v rámci lesbických vzťahov, čo znamená, že vyjednanie o domácich prácach je ovplyvňované širšími sociálnymi a kultúrnymi faktormi (Mthombeni, Casey, 2020). K podobnému zisteniu vo svojom výskume prišiel i Moore (2008). Menej feminínne prezentujúca sa partnerka bola častejšie tá, ktorá vykonávala stereotypne mužské úkony a taktiež, že pohlavie hlboko ovplyvňuje vytváranie rodinného života a tak i prerozdelenie povinností i vo zväzkoch rovnakého pohlavia.

Zároveň je nutné podotknúť, že hneď v úvode štúdie autori upozorňujú, že by sme nemali pristupovať k lesbickým rodinám ako k niečomu, čo sa vymedzuje a je vždy egalitárne, oddelené a odlišné od tých heterosexuálnych. Ďalším dôležitým faktorom podľa autorov je triedne postavenie danej lesbickej rodiny. Autori zistili, že je jednoduchšie zachovať domácnosť rovnomerne rozdelenými povinnosťami

práve v rodinách, ktoré pochádzajú zo strednej triede, zatiaľ čo je to ťažšie pre tie, ktoré sú z robotníckej triedy (Mthombeni, Casey, 2020).

3.3.Prítomnosť detí v lesbických domácnostiach a jeho vplyv na deľbu práce

Ako som spomínala už v teoretickej časti, silný faktor prerozdelenia domácej práce je prítomnosť detí v domácnosti. Dve podkategórie, ktoré sa spájajú s týmto faktorom je vek dieťaťa a taktiež jeho biologická a nebiologická väzba k matkám. Podľa Erin D. Thorn (2011) *„napríklad právne postavenie oboch partnerov*iek, pokiaľ ide o vychovávané deti, môže byť v tomto veľmi dôležité. Existuje mnoho štátov, v ktorých lesbičky a gejovia nemajú právo na adopciu detí so svojimi partnermi. Táto dynamika medzi partnermi môže mať vplyv na spôsob, akým komunikujú a diskutujú o svojom domácom živote. Partnerky môžu ovplyvniť odlišné kariérne príležitosti. Ak jedna partnerka zarába podstatne viac peňazí ako tá druhá, pokračuje v kariére alebo zostáva doma a otvára sa plneniu väčšieho podielu domácich povinností? Čo ak má jedna z nich oveľa silnejšiu túžbu vykonávať domáce povinnosti ako tá druhá?“*

3.3.1. Dopad biologickej väzby dieťaťa k matkám a na rozdelenie domácich prác

Zo systematickej prehľadovej štúdií Melanie E. Brewster (2017) sa dozvedáme, že v lesbických vzťahoch môžu síce byť domáce práce súvisiace so starostlivosťou o deti rozdelené na základe biologického vzťahu k dieťaťu, ale ostatné domáce práce nemusia byť s prítomnosťou detí významne nevyvážené. Vo všetkých z vybraných štúdií, ktoré skúmali materstvo, biologické matky uvádzali, že ich neznepokojovala nerovnováha v starostlivosti o dieťa, pretože nebiologické matky si s nimi „vymenili“ niektoré práce, teda prevzali na seba viac starostlivosti o domácnosť.

Niektoré štúdie naznačovali, že domáce práce súvisiace so starostlivosťou o deti možno rozdeliť na základe biologického vzťahu k dieťaťu, ale iné domáce úlohy nemusia byť s prítomnosťou detí výrazne nevyvážené (Brewster 2017).

Štúdia však poznamenáva, že lesbické páry často uprednostňujú rovnaké rozdelenie práce a dynamika vyjednávania o povinnostiach v domácnosti sa stáva výraznejšou v prítomnosti detí. A práve fakt, že lesbické páry majú často vysokú úroveň komunikačných a vyjednávacích schopností, im umožňuje spolupracovať na vytvorení spravodlivej a flexibilnej deľby práce.

Jedna štúdia navyše zistila, že nebiologické matky môžu nakoniec prevziať viac domácich úloh na seba v porovnaní s biologickými matkami, ktoré prevezmú skôr starostlivosť o dieťa, v dôsledku systémových a sociálnych predsudkov, ktoré uprednostňujú biologické matky, ako napríklad v dostupnosti platenej materskej dovolenky. (Brewster, 2017)

„Moore (2008) sa zameriaval na rozhodovanie v domácnostiach v rámci čiernych lesbických nevlastných rodín. Zistil, že biologické matky z tejto štúdie mali tendenciu chcieť väčšiu kontrolu nad domácnosťou a využívali účasť na domácich prácach a výchove detí ako kompromis namiesto kontroly financií a organizácie domácnosti.“ [Brewster, 2017]

Podľa Erin D. Thorn (2011) je deľba domácej práce medzi nebiologickými a biologickými matkami v lesbických domácnostiach vysoko individualizovaná a závisí od konkrétnych okolností rodiny. No taktiež v lesbických partnerstvách, ktoré skúmala vidí snahu o prerozdelenie domácej práce spôsobom takým, aby boli obe partnerky čo najviac spokojné a aby bolo pre obe rozdelenie optimálne, či už sa jedna z nich venuje viac dieťaťu a druhá starostlivosti o domácnosť.

V štúdiu Rawsthorne a Costello (2010) sa prejednávalo biologické a legálne postavenie rodičov voči dieťaťu. Štúdia zistila, že biologické vzťahy ovplyvnili deľbu práce v rámci lesbických rodín. Konkrétne u biologického rodiča najmladšieho dieťaťa bolo menej pravdepodobné, že bude pracovať na plný úväzok v porovnaní so spolurodičkou (nebiologickou matkou), najmä v prvých rokoch života dieťaťa. Štúdia navyše poznamenala, že právne postavenie rodičov voči dieťaťu bolo pre lesbické rodiny dôležitým faktorom. Niektoré účastníčky napríklad uviedli ťažkosti pri prístupe k rodičovskej dovolenke alebo iným výhodám v dôsledku ich netradičnej

rodinnej štruktúry. Tieto zistenia zdôrazňujú dôležitosť právneho uznania a podpory pre netradičné rodiny, vrátane lesbických rodín.

„Je pravdepodobnejšie, že spolurodička (nebiologická matka) bude zamestnaná na plný úväzok, než biologická matka, hoci to je menej pravdepodobné, než to, že v heterosexuálnych rodinách budú otcovia zamestnaní na plný úväzok.“ [Dunne, 2000, p. 15 in Rawsthorne a Costello 2010]

3.3.2. Spôsob, ktorým vek detí ovplyvňuje prerozdelenie starostlivosti o domácnosť

Erin D. Thorn (2011) upozorňuje, že sa vyjednávanie a zjednávanie domácich prác stáva komplexnejšie a naliehavejšie s prítomnosťou potomkov v domácnosti. Ide hlavne o deti, ktoré sú závislé od starostlivosti rodičov, čiže primárne deti predškolského veku. V homosexuálnych partnerstvách, a tak teda i v tých lesbických, je dôležitým faktorom tohto prerozdelenia i legálny status oboch rodičov.

Konkrétne v domácnostiach s predškolskými deťmi sa rozdelenie starostlivosti o deti a domácnosť sa prikláňali niektoré lesbické páry k tradičnému prerozdeleniu genderových rolí, čo znamená, že jedna z matiek pracovala na plný úväzok a druhá sa starala o deti a domácnosť, respektíve venovala omnoho viac času neplatennej práci, než druhá matka. Ako náhle deti začali chodiť do školy a boli viac samostatné, prerozdelenie domácej práce v týchto domácnostiach sa znovu začalo rearanžovať do viac flexibilnej a adaptabilnej štruktúry, kde si obe matky prerozdeľovali povinnosti popri svojej platenej práci podľa časovej dostupnosti, emočnej a mentálnej kapacity a flexibility svojej práce. Zároveň však nejde predpokladať, že v každej lesbickej rodine dochádza úplne jednoducho k rearanžovaniu povinností. Účastníci tejto štúdie boli aj kritický voči konceptu „rovnosti“ a spomínali si na narušenie spôsobu, akým mali prerozdelené povinnosti v domácnosti, spôsobené pôrodom dieťaťa. Obrovský rozsah práce vytvorených deťmi prekvapil niektoré lesbické matky a viedol k prehodnoteniu ich usporiadania domácnosti a pracovných povinností (Rawsthorne, Costello, 2010).

Okrem toho prehľad zdôraznil potrebu ďalšieho výskumu práce v domácnosti, ktorý sa zameriava na skúsenosti lesbických žien s inou farbou pleti. Toto vyplýva zo skutočnosti, že systematický prehľad výskumu v USA neodhalil žiadne štúdie, ktoré by sa špecificky sústredili na skúsenosti obyvateľov Latinskej Ameriky, Ázie a Ameriky alebo pôvodných obyvateľov k domácej práci v lesbických domácnostiach.

3.4. Vnímanie prerozdelenia domácej práce a jeho spravodlivosti

Podľa súčasných zistení môžeme povedať, že nie sexuálna orientácia, ale skôr subjektívne vnímanie situácie určuje, či vyhodnotíme situáciu vo vzťahu ako spravodlivú alebo nie. Presnejšie, ak dve ženy žijúce spolu vyrastali v spoločnosti v ktorej sú spoločenské hodnoty a normy spojené s vykonávaním domácich prác a s tradičným prerozdelením genderových rolí a láskou k partnerovi a rodine, veria, že ich vzťah je spravodlivý. Zatiaľ čo dvaja muži žijúci spolu, ktorí vyrastali v heterosexuálnych rodinách, kde boli vystavený rovnakým genderovým vnemom veria, že vo vzťahu je menej spravodlivosti, ak sa od nich vyžaduje, aby robili „ženskú prácu.“¹³ Toto tvrdenie naznačuje, že aj keď má pár v rámci svojho vzťahu rovnaké alebo spravodlivé rozdelenie zodpovedností a úloh (rovnostárstvo), nezaručuje to, že obaja partneri budú vzťah vnímať ako spravodlivý. Inými slovami, samotné rovnomerné rozdelenie úloh nevedie automaticky k tomu, že obaja jednotlivci budú mať pocit, že ich prínosy a výhody vo vzťahu sú vyvážené alebo spravodlivé. To poukazuje na subjektívnu povahu vnímania spravodlivosti a rovnosti vo vzťahoch, ktoré môžu byť ovplyvnené rôznymi faktormi vrátane spoločenských noriem, individuálnych presvedčení a osobných skúseností. (Schechory a Ziv, 2007)

Schechory a Ziv (2007) hovoria o zistení, že lesbické ženy majú tendenciu vnímať výkon domácich prác a tradičné rozdelenie rolí v spojení s láskou a oddanosťou k manželskému partnerovi a rodine. V dôsledku toho môžu vnímať svoj vzťah ako spravodlivý, ak je ich investícia proporcionálne rovnaká alebo porovnateľná s prínosom, ktorý získajú. Štúdia zistila, že lesbické páry preukázali významnú súvislosť medzi rozdelením rolí a zmyslom pre spravodlivosť, čo

---

¹³ Práca neplatená, rutinná a často izolujúca, ako napríklad pranie, žehlenie, varenie, vysávanie, upratovanie a iné.

naznačuje, že môžu prikladať vyššiu hodnotu spravodlivému rozdeleniu práce v domácnosti v rámci svojich vzťahov. To kontrastuje s heterosexuálnymi a gay párami, kde toto spojenie nebolo také evidentné. Toto môže pôsobiť ako faktor, ktorý v lesbických vzťahoch ústí v to, že sa obe partnerky snažia o dosiahnutie čo najspravodlivejšieho prerozdelenia medzi sebou. Je však dôležité poznamenať, že individuálne postoje a presvedčenia sa môžu líšiť a nie všetky lesbické ženy musia mať rovnaký názor na domácu prácu.

Podobne to bolo i v taiwanských lesbických pároch, kde partnerky mali tendenciu byť viac zrelaxovanejšie, pokiaľ mali rovnaké zdieľanie domácich prác vo svojom partnerstve. Zároveň časť týchto žien mala za sebou nejaké vzťahy s mužmi a veľakrát oceňovali to, ako fungujú so svojimi súčasnými partnerkami. Vysvetlili, že nepocitovali ani tak odpor ku genderovým rolám, ale práve k mužskému šovinizmu, s ktorým mali skúsenosti vo svojich predošliých vzťahoch. (Pai, 2017)

„...ženy si vytvorili vlastnú verziu „gazdinky.“ Japonské lesbické páry si redefinovali domácu prácu a „gzdinstvo“¹⁴ na „pozitívne očakávanie od dospelých ľudí a dospelých vzťahov.“ Prijali flexibilný, adaptabilný prístup k domácej del'be práce a združovaniu zdrojov v kontexte nestability pracovných miest, obmedzených príležitostí a vysokej úrovne rodovej nerovnosti.“ [Pai, 2017]

Dôvod, prečo tieto ženy pocitujú v novom partnerstve väčšiu voľnosť a tiež dôvod, prečo si nanovo definovali už zmienené „gazdinstvo“ je ten, že v Ázii ženy často cítia vo vzťahu k mužom ekonomickú nerovnováhu a nerovnomerné prerozdelenie práve starostlivosti o domácnosť a potomkov. (Pai, 2017)

Podobné zistenie vychádzalo i zo štúdie Rawsthorne a Costello (2010) a teda, že mnohé lesbické partnerky mali pragmatické interpretácie rovnosti, pokiaľ išlo o domáce práce. Preukázali ochotu prispieť k efektívnemu fungovaniu domácnosti a neplatenú prácu hodnotili ako veľmi dôležitú. Štúdia navyše poznamenala, že o del'be

---

¹⁴ „housewifery“

práce medzi lesbickými párami sa často rokovalo a pri formovaní deľby práce v rámci ich domácností prebiehala vedomá diskusia a rozhodovací proces. To naznačuje, že lesbické partnerky pristupujú k domácej práci s pragmaticky a zapájajú sa do vedomého vyjednávania s cieľom formovať svoju deľbu práce tak, aby vyhovovala čo najviac oboj partnerkám.

Vo svojej štúdií si M. Rawsthorne a M. Costello (2010) povšimli, že v lesbických vzťahoch pri plnení domácich prác z veľkej väčšiny abstinuje nevoľa a hnev z týchto činností. Možným vysvetlením je i to, že obe partnerky aktívne prejednávajú plnenie domácich úloh a snažia sa ho prispôbiť si tak, aby bolo pre obe optimálne, čím sa cítili vypočuté a nemali pocit, že nesú zodpovednosť za celú domácnosť iba na svojich ramenách.

Pri prerozdeľovaní vo valnej väčšine nehrá hlavnú a jedínú rolu to, kto má hlavný príjem v rodine, ale často faktory ako voľný čas partneriek, emočné zásoby, mentálna kapacita a fyzická schopnosť povinnosť vykonať a taktiež určiť si priority a ich hodnotu. Štúdia zistila, že mnohé lesbické partnerky uznávajú dôležitosť domácich úloh a výchovy detí ako dôležitú prácu. Uvedomili si hodnotu týchto úloh a považovali ich za nevyhnutné pre efektívne fungovanie ich domácností. Respondentky uviedli, že namáhavosť domácich úloh sa znížila uznaním a pochopením ich hodnoty. To naznačuje, že uznanie dôležitosti domácich úloh a výchovy detí môže pomôcť znížiť negatívne pocity spojené s ich vykonávaním. (Rawsthorne, Costello, 2010)

„Myslím, že ani jeden z nás automaticky nepredpokladá, že domáce práce bude za nás robiť niekto iný. Takže to pravdepodobne znamená, že si každá oveľa viac vážime vzájomné úsilie. Myslím si, že je jasné, že výchova detí je práca, je v tom veľa tvrdej práce, takže ak nestihnem vyprať, nie je to tak, pretože som lenivá, je to preto, že to je náročné a myslím si, že Sara, ktorá je žena a vychovala dve deti to chápe tiež.“ (Debbie¹⁵) [Rawsthorne, Costello, 2008]

---

¹⁵ Respondentka štúdie

Niektoré z mnou analyzovaných štúdií, ako napríklad tá od Oreffice (2010), Monthomb a Casey (2019), Thorn (2011) neposkytujú informácie priamo k tomu, aké pocity lesbické partnerky prežívajú počas plnenia domácich prác, no z toho, ako k ich deľbe pristupujú a ako ju opisujú je pravdepodobné, že partnerky môžu zažívať celý rad emócií súvisiacich s prácou v domácnosti, vrátane spokojnosti s rovnomernejším rozdelením práce, frustrácie zo spoločenských očakávaní a vyjednávania o rodových rolách v rámci svojich vzťahov.

3.5. Lesbické partnerky a financie

Faktor ovplyvňujúci, kto a ako sa zapája do starostlivosti o domácnosť je práve finančná situácia partneriek, ich zamestnanie a prispievanie do spoločného budgetu. V teoretickej časti som načrtla, ako to v českom prostredí majú ženy v heterosexuálnych vzťahoch so zamestnaním a staraním sa o domácnosť. Ďalej rozoberie, ako s týmito faktormi pracujú lesbické páry.

3.5.1. Financie a spôsob, ako nimi partnerky spoločne nakladajú a prispievajú do spoločného rozpočtu

Vo svojej štúdií Rawsthorne a Costello (2010) zistili, že pri deľbe práce v rámci lesbických párov zohrávali významnú úlohu financie. Účastníčky štúdie preukázali silný dôraz na finančnú sebestačnosť, pričom mnohé z nich mali bohatú históriu pracovných skúseností a vysokoškolské vzdelanie. Tento dôraz na finančnú sebestačnosť súvisel s psychologickým odmietaním závislosti, či už od partnera alebo od štátu. Zo štúdie vychádzalo, že práca a kariéra boli niečím, čo si partnerky aktívne volili, než aby boli vnímané ako nátlak z dôvodu nedostatku alternatív. To naznačuje, že deľbu práce v rámci lesbických párov ovplyvnili i financie, vrátane túžby po sebestačnosti a aktívnej voľbe kariéry.

Jedným z východísk štúdie E.-Y. Pai (2017) bolo, že financie môžu ovplyvniť deľbu práce domácností v lesbických vzťahoch. V prípadoch výrazných rozdielov v príjmoch partnerka s vyššími zárobkami často prevezme zodpovednosť platiť za

väčšie nákupy, zatiaľ čo druhá partnerka sa snaží platiť relatívne dostupné každodenné výdavky, aby neutralizovala ekonomickú nerovnováhu. Štúdia však v týchto prípadoch nenašla zjavné dôkazy o mocenskej nerovnováhe medzi partnerkami vo vzťahu a rozhodovaní. Páry taktiež prijali snahu o rovnosť v rozdelení domácich prác a financií, ale ich prvoradým záujmom bola snaha o blaho a maximalizáciu šťastia vo svojich domácnostiach, do ktorých obe partnerky prispeli každá svojimi dostupnými zdrojmi. Preto, zatiaľ čo financie môžu ovplyvniť deľbu práce v domácnosti, štúdia naznačuje, že primárnym zameraním párov bolo skôr blaho a spokojnosť než prísna rovnosť vo finančných výdajoch a domácich prácach. „*Spôsoby finančného usporiadania v domácnostiach sa však môžu líšiť; používať peniaze spoločne neznamenal mať spoločný bankový účet.*“ Napríklad zo všetkých dotazovaných párov mal tejto štúdii len jeden z nich spoločný bankový účet.

Zo štúdie od Oreffice (2010) vyplýva, že vplyv financií na deľbu práce domácností v partnerstvách, vrátane partnerstiev osôb rovnakého pohlavia, je zložitá a mnohostranná problematika. Finančné faktory môžu ovplyvňovať deľbu práce v domácnosti rôznymi spôsobmi. Napríklad jednotlivci s vyššími príjmami alebo väčšími finančnými zdrojmi môžu mať možnosť outsourcovať domáce úlohy, ako je upratovanie alebo starostlivosť o deti, najímaním si pomoci alebo nákupom služieb, čím ovplyvňujú deľbu práce v rámci domácnosti.

Okrem toho, finančné úvahy môžu tiež ovplyvniť rozhodovanie o tom, kto prevezme určité povinnosti v domácnosti. Napríklad, ak jeden*na z partnerov*iek zarába výrazne viac ako druhý*á, možno očakávať, že vyššie zarábajúci*a partner*ka bude pre svoj väčší finančný príspevok vykonávať menej domácich prác. Okrem toho finančný stres alebo rozdiely v príjmoch medzi partnermi môžu mať vplyv aj na deľbu práce v domácnosti, čo môže viesť k pocitom nespravodlivosti alebo odporu, ak má jeden z partnerov pocit, že nesie na svojich pleciach neúmerne množstvo povinností v domácnosti. (Oreffice, 2010)

Zo systematického prehľadu Brewster (2017), vyvodila niekoľko záverov týkajúcich sa financií a ich dopadu na deľbu práce v lesbických partnerstvách. A teda, že finančné faktory zrejme nemajú významný vplyv na deľbu práce domácností v rámci lesbických domácností.

„V rámci preskúmaných štúdií len niekoľko z nich poskytlo veľmi obmedzenú podporu pre hypotézu „money-talks¹⁶“, v ktorej partner*ka, ktorý*á má najvyššie zárobky, sa môže vykúpiť z plnenia domácich prác (t. j. Bailey & Jackson, 2005; Kamano, 2009; Moore, 2008). Zo štúdie, ktoré poskytla určitú podporu tejto teórie, boli iné obmedzenia alebo relatívne zdroje považované za rovnako dôležité ako príjem.“ [Brewster, 2017]

Niektoré štúdie však naznačovali, že partner, ktorý zarába výrazne viac peňazí, môže mať väčšiu moc pri rozhodovaní o práci v domácnosti. Rovnakú skutočnosť postrehla i Erin D. Thorn (2011) vo svojej štúdií, a teda, že financie môžu ovplyvniť deľbu práce v lesbických vzťahoch, najmä ak jeden partner zarába práve výrazne viac peňazí ako druhý. V takýchto prípadoch môže partner, ktorý zarába menej, prevziať viac povinností v domácnosti a starostlivosti o deti, zatiaľ čo partner, ktorý zarába viac, môže pracovať dlhšie mimo domu. To môže viesť k nerovnomernej deľbe práce v rámci domácnosti, čo môže spôsobiť napätie a konflikty medzi partnermi.

Celkovo, zatiaľ čo finančné faktory môžu zohrávať úlohu pri rozhodovaní o práci v domácnostiach, nezdá sa, že by boli významným prediktorom deľby práce v rámci lesbických domácností, čo potvrdzuje i výsledky vyššie zmienených štúdií. (Brewster, 2017)

---

¹⁶ „peniaze hýbu svetom“ – v tomto kontexte ide o hypotézu, že partnerka s vyšším príjmom sa môže vykúpiť z účasti na domácich prácach, resp. ich nemusí vykonávať, keďže jej príjem výrazne prevyšuje príjem jej partnerky

4. Záver

V prehľadovej štúdií som pojednávala o prerozdelení domácej práce a starostlivosti o deti v lesbických pároch a ich domácnostiach. Skúmala som, ako genderové (rodové) role ale i iné faktory, ktoré sa v štúdiách ukázali ako dominantné, vplývali na prerozdeľovanie domácich povinností a starostlivosti o potomkov v rámci mnou vybraných štúdií.

Empirické štúdie ukázali, že napriek spoločenskému posunu v chápaní ženy už nie len ako gazdinej a tej, ktorá sa stará o domácnosť a deti, ale ako ekonomicky aktívnej osoby, sa v heterosexuálnych partnerstvách často stále dodržiavajú tradičné genderové (rodové) prerozdelenie rolí, kde sa primárne stará o domácnosť a deti žena. V heterosexuálnych partnerstvách boli jedným z hlavných faktorov, ktoré toto prerozdelenie určovali práve *genderové (rodové) role a symbolické (hodnotové) faktory*. V štúdiách skúmajúcich deľbu domácich prác v lesbických domácnostiach mali tieto faktory značne menšiu váhu.

Analýza textov a štúdií poukazovala na to, že lesbické páry majú tendenciu byť citlivejšie na otázky rovnosti v porovnaní s heterosexuálnymi párami, kde sa na spravodlivé prerozdelenie domácich prác nekládol tak veľký dôraz. Popri tom sa v lesbických partnerstvách ukázalo, že je dôraz kladený na spravodlivú deľbu práce a zároveň na to, aby toto prerozdelenie vyhovovalo obom partnerkám.

V lesbických vzťahoch som identifikovala tri všeobecné vzorce, na základe ktorých bola domáca práca prerozdeľovaná a nastavovaná. Tými bolo *delenie povinností na základe preferencií partneriek*. Tu niektoré partnerky preferovali viac technické práce a iné skôr práce rutinné. Ak ani jedna z partneriek nepreferovala určitú činnosť a zaujala k nej neutrálny postoj, činnosť bola často rozdelená podľa časových možností. Zároveň ak partnerky zaujali negatívny postoj a nechut' voči konkrétnej domácej práci, často ju delegovali na platenú externú službu. Mnohokrát išlo buď o nájom firmy na upratovanie, záhradníčenie, opravy alebo zaplatenie opatrovateľky pre dieťa.

V malom počte domácností bolo *tradičné prerozdelenie rolí*. Tu si partnerky prerozdeľovali domáce práce podľa tradičného rodového usporiadania. To znamená, že jedna partnerka na seba prevzala väčšiu alebo úplnú zodpovednosť za starostlivosť o domácnosť a potomkov, zatiaľ čo druhá partnerka chodila primárne do

zamestnania a finančne zabezpečovala rodinu. Toto usporiadanie bolo však v štúdiách zriedkavé, alebo skôr prechodné, a to práve v období po narodení dieťaťa, alebo ak sa jedna z partneriek nachádzala medzi zamestnaniami.

Flexibilné a adaptabilné usporiadanie bolo tým najčastejšie viditeľným v lesbických partnerstvách a domácnostiach. Partnerky si spoločne zjednali flexibilné usporiadanie domácich prác a opatrovateľských úloh, ktoré sa časom mohli meniť podľa ich potrieb. V tomto prípade sa deľba domácich prác usporadúvala na základe rôznych faktorov, ako je napríklad mentálna a emočná kapacita partneriek, zdravotný a fyzický stav, nálada, čas a mnoho ďalších.

Dôležitou súčasťou prerozdelenia práce a starostlivosti o domácnosť bolo aktívne a vedomé prejednávanie tohto nastavenia. Pomocou otvorenej a častej komunikácie partnerky dosahovali spravodlivú a flexibilnú deľbu práce vo svojich domácnostiach naprieč štúdiami.

Jedným z významných faktorov ovplyvňujúcich deľbu práce v lesbických vzťahoch bola prítomnosť detí v domácnosti. Biologické väzby matiek k dieťaťu významne určovali deľbu práce. Biologická matka sa častejšie orientovala na starostlivosť o dieťa a o domácnosť, zatiaľ čo nebiologická matka sa zamerala na finančné zabezpečenie rodiny. Tá sa však i popri práci na plný úväzok sa aktívne zapájala do domácich prác. Vek dieťaťa sám o sebe tiež ovplyvnil chod domácnosti. Lesbické páry s dieťaťom v predškolskom veku sa často preorientovali k tradičnému prerozdeleniu *genderových (rodových) rolí*, keďže dieťa si vyžadovalo viac starostlivosti, času a pozornosti. Toto prerozdelenie bolo ale len zriedka trvalé. Po tom, čo dieťa dosiahlo školský vek sa rozdelenie domácich prác často vrátilo do viac flexibilnej a adaptabilnej štruktúry.

Druhý významný faktor, na ktorý som sa v analýze zamerala boli financie partneriek a spoločný rozpočet. Partnerky často preukazovali silný dôraz na svoju finančnú sebestačnosť a taktiež aktívnu voľbu svojej kariéry. Ak bol rozdiel vo financiách partneriek výrazný, partnerka s vyšším príjmom sa starala hlavne o väčšie výdaje a druhá partnerka platila za relatívne malé každodenné výdavky, aby sa tak neutralizovala ekonomická nerovnováha. I napriek rozdielnym príjmom partneriek štúdie nenašli zjavné dôkazy mocenskej nerovnováhy v lesbických vzťahoch. Primárnym cieľom, ktorý sa partnerky snažili dosiahnuť bolo blaho, spokojnosť a maximalizácia šťastia vo vzťahu. Zároveň štúdie zdôrazňovali, že vplyv financií na

deľbu domáчих prác je mnohostranná problematika a i homosexuálne páry sú ako každý iný, a teda môžu nastať spory, ktoré vyplývajú z finančnej nerovnováhy partneriek.

Posledný faktor, ktorému som venovala pozornosť bolo vnímanie prerozdelenia domácej práce a jej spravodlivosti. Podľa súčasných zistení je subjektívne vnímanie situácie dôležité pri hodnotení spravodlivosti vo vzťahu, a nie sexuálna orientácia. Lesbické ale i heterosexuálne ženy majú tendenciu vnímať výkon domáчих prác a tradičné rozdelenie rolí v spojení s láskou a oddanosťou k manželskému*ej partnerovi*ke a rodine, čo môže ovplyvniť ich vnímanie spravodlivosti vo vzťahu. V pároch jednej zo štúdií bolo zistené, že partnerky mali tendenciu byť viac zrelaxovanejšie, pokiaľ mali spravodlivo delené domáce vo svojej domácnosti. Veľká čas partneriek pristupovala k domácej práci pragmaticky a zapájali sa do vedomého vyjednávania s cieľom formovať svoju deľbu práce čo najoptimálnejšie. Pri prerozdeľovaní povinností hralo v lesbických partnerstvách rolu mnoho faktorov - voľný čas partneriek, emočné zásoby, mentálna kapacita, preferencia a fyzická schopnosť úlohu vykonať. Celkovo štúdie poukazovali na to, že vnímanie spravodlivosti a rovnosti vo vzťahoch môže byť ovplyvnené rôznymi faktormi vrátane spoločenských noriem, individuálnych presvedčení a osobných skúseností.

V štúdiách bol kladený silný dôraz na to, že sa každá z nich bola vykonávaná v špecifickom kultúrnom kontexte a inom priestore a čase, a preto ich výsledky nemusia byť aplikovateľné na širšiu populáciu, ale tvoria veľmi dôležitú vzorku pre danú špecifickú geopolitickú situáciu.

Niektoré štúdie taktiež vyzdvihli potrebu väčšej inkluzivity štúdií, a to hlavne lesbických rodín z nižších sociálnych tried a *queer* matiek inej farby pleti, keďže tie v štúdiách zameraných na dúhové rodiny často chýbajú.

Bibliografia

BIERZOVÁ, Jana. Rozdělení domácích prací v rodinách s dětmi. *Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online]. Institute of Sociology of the Czech Academy of Sciences, 2006, 7(1), 19-26 [cit. 2023-06-04]. ISSN 1213-0028.

BERGER, Peter L. a OGROCKÝ, Jiří. *Pozvání do sociologie: humanistická perspektiva*. Druhé vydání. Brno: Barrister & Principal, 2017. ISBN 978-80-7364-062-0.

BERGER, Peter L.; LUCKMANN, Thomas a SVOBODA, Jiří. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. ISBN 8085959461.

BREWSTER, Melanie E. Lesbian women and household labor division: A systematic review of scholarly research from 2000 to 2015. Online. *Journal of lesbian studies*. 2017, roč. 21, č. 1, s. 47-69. ISSN 1089-4160. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/10894160.2016.1142350>. [cit. 2023-11-10].

COLTRANE, Scott. Research on Household Labor: Modeling and Measuring the Social Embeddedness of Routine Family Work. *Journal of marriage and family* [online]. Oxford, UK: Blackwell Publishing, 2000, 62(4), 1208-1233 [cit. 2023-06-07]. ISSN 0022-2445. Dostupné z: doi:10.1111/j.1741-3737.2000.01208.x

DELPHY, C. The Sociology of Housework: A Review of Recent Literature. *Journal of Family Theory & Review*, 2018, vol. 10, no. 2, p. 231-237. DOI: 10.1111/jftr.12239.

GIDDENS, A. (1999). Sociologie. Praha: Argo. ISBN 80-7203-124-4.

GOLDBERG, A. E., SMITH, J. Z., & PERRY-JENKINS, M. (2012). The division of labor in lesbian, gay, and heterosexual new adoptive parents. *Journal of Marriage and Family*, 74, 812–828. doi:10.1111/j.1741-3737.2012.00992.x

GIDDENS, Anthony. (1984). *The constitution of society: outline of the theory of structuration*. Berkeley. [ISBN 978-0520052925](#).

HOLMES, Brooke (2012). "Introduction". *Gender: Antiquity and its Legacy*. Oxford University Press. pp. 1–2. [ISBN 978-0195380828](#).

CHALOUPKOVÁ, Jana. Faktory ovlivňující dělbu domácí práce v českých domácnostech a hodnocení její spravedlnosti. *Sociologicky casopis* [online]. Institute of Sociology of the Czech Academy of Sciences, 2005, 41(1), 57-77 [cit. 2023-02-21]. ISSN 0038-0288.

CHALOUPKOVA, Jana Klimova. The Division of Housework in Czech Married and Cohabiting Couples: Does the Type of Union Have an Effect and What's Considered Fair? Online. *Sociologicky casopis*. 2018, roč. 54, č. 4, s. 592-622. ISSN 0038-0288. Dostupné z: <https://doi.org/10.13060/00380288.2018.54.4.415>. [cit. 2023-11-27].

CHAN, Raymond W, Risa C BROOKS, Barbara RABOY a Charlotte J PATTERSON. Division of Labor Among Lesbian and Heterosexual Parents. *Journal of family psychology* [online]. WASHINGTON: American Psychological Association, 1998, 12(3), 402-419 [cit. 2023-02-21]. ISSN 0893-3200. Dostupné z: doi:10.1037/0893-3200.12.3.402

CHAPMAN, Tony. *Gender and domestic life: changing practices in families and households*. Houndmills: Palgrave Macmillan, 2004, XI, 249 s. ISBN 0-333-92438-X.

CHAPMAN, Tony a HOCKEY, Jennifer Lorna. *Ideal homes?: social change and domestic life*. London: Routledge, 1999. ISBN 1-134-69583-7. Dostupné z: <https://doi.org/10.4324/9780203029138>.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0.

KLÍMOVÁ CHALOUPKOVÁ, Jana. *Rozdělení domácí práce: ekonomická racionalita, mocenské zdroje a symbolické významy*. Praha: Fakulta sociálních věd UK, 2007.

KŘÍŽKOVÁ, Alena. „Česká žena v práci a rodině posledního desetiletí.“ In: MANSFELDOVÁ, Zdenka a Milan TUČEK. *Současná česká společnost: sociologické studie*. 1. vyd. Praha: Akademie věd ČR. Sociologický ústav, 2002, s. 148-160. ISBN 80-7330-009-5

KURDEK, Lawrence A. *The Allocation of Household Labor in Gay, Lesbian, and Heterosexual Married Couples*. *Journal of social issues* [online]. Oxford, UK: Blackwell Publishing, 1993, **49**(3), 127-139 [cit. 2023-02-21]. ISSN 0022-4537. Dostupné z: doi:10.1111/j.1540-4560.1993.tb01172.x

MAŘÍKOVÁ, Hana. *Proměny současné české rodiny: rodina-gender-stratifikace*. 1. vyd. Praha: SLON, 2000. ISBN 80-85850-93-1.

MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Vyd. 2., upr. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. ISBN 80-86429-05-9.

MOORE, Mignon R. Gendered Power Relations among Women: A Study of Household Decision Making in Black, Lesbian Stepfamilies. Online. *American sociological review*. 2008, roč. 73, č. 2, s. 335-356. ISSN 0003-1224. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/000312240807300208>. [cit. 2023-11-10].

MTHOMBENI P. & CASEY, M. E. (2020) The division of household labor by lesbian families residing in the northeast of England, *Journal of GLBT Family Studies*, 16:1, 32-46, Doi: [10.1080/1550428X.2019.1570414](https://doi.org/10.1080/1550428X.2019.1570414)

NEDBÁLKOVÁ, Kateřina. *Matky kuráže: lesbické rodiny v pozdně moderní společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2011, 119 stran ; 23 cm. ISBN 978-80-7419-041-4

OREFFICE, Sonia. Sexual orientation and household decision making. Same-sex couples' balance of power and labor supply choices. Online. *Labour economics*. 2011, roč. 18, č. 2, s. 145-158. ISSN 0927-5371. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2010.09.003>. [cit. 2023-11-11].

PAI, Iris Erh-Ya. Egalitarian Lesbian Relationships? In: *Egalitarian Lesbian Relationships?* Singapore: Springer Singapore Pte. Limited, 2017, s. 211-263. ISBN 9811040044. Dostupné z: https://doi.org/10.1007/978-981-10-4005-4_7.

PICHANOT, Poonam a BHATNAGAR, Nidhi. Portrayal of Women from Stereotype to Empowered in Film Studies. Online. *Turkish journal of computer and mathematics education*. 2021, roč. 12, č. 3, s. 3282-3287. ISSN 1309-4653. Dostupné z: <https://doi.org/10.17762/turcomat.v12i3.1577>. [cit. 2023-12-20].

RAWSTHORNE, Margot a COSTELLO, Mayet. Cleaning the sink: exploring the experiences of Australian lesbian parents reconciling work/family responsibilities. Online. *Community, work & family*. 2010, roč. 13, č. 2, s. 189-204. ISSN 1366-8803. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13668800903259777>. [cit. 2023-11-11].

RAY, T. N., & PARKHILL, M. R. (2021). Heteronormativity, Disgust Sensitivity, and Hostile Attitudes toward Gay Men: Potential Mechanisms to Maintain Social Hierarchies. *Sex Roles*, 84(1/2), 49–60. [doi:10.1007/s11199-020-01146-w](https://doi.org/10.1007/s11199-020-01146-w)

SHECHORY, Mally a ZIV, Riva. Relationships between gender role attitudes, role division, and perception of equity among heterosexual, gay and lesbian couples. Online. *Sex roles*. 2007, roč. 56, č. 9-10, s. 629-638. ISSN 0360-0025. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s11199-007-9207-3>. [cit. 2023-11-12].

SMIT, Ria. The Sociology of Housework. Online. *Journal of Family Theory & Review*. 2016, roč. 8, č. 2, s. 231-236. ISSN 1756-2570. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/jftr.12144>. [cit. 2023-12-03].

THORN, Erin D.. “Division of Labor in Lesbian Households.” (2011).

WEST, Candace a ZIMMERMAN, Don H. Doing Gender. Online. *Gender & society*. 1987, roč. 1, č. 2, s. 125-151. ISSN 0891-2432. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0891243287001002002>. [cit. 2023-11-23].